Boken som är ett måste för alla över 65 år • SID 24

- **Aktuella möten** SID 4-5 och 20-21
- **Resenytt** SID 12-15
- **Minnenas kavalkad** SID 28-30
- **Etik** SID 22-23
- **Debatt** SID 25
- **Radions historia** SID 26-27

Seniora Läkare

Nr 1 2019 Utgiven av Seniora Läkare – intresseförening i Sveriges läkarförbund

intervjun
Josef Milerad intervjuar Åsa Wikforss

Kan vi stå emot fake news och trollfabriker?

Sidorna 6-10

RESOR FÖR SJÄLEN 2019

SKÖNA MAJ I SKÅNE

INTET ÄR SOM SKÖNA MAJ I SKÅNE, framförallt inte i vår doft och rosenexpert CHRISTINA HÖGARDH-IHRS kunniga sällskap. Följ med till ett doftande och blommande paradis och när bokskogarna skimrar som allra vackrast i Skåne. Vi besöker kända parker som Sofiero, Krapperup & Norrviken och gör utflykter till några privata gröna pärlor med fina samlingar av vårens alla växter. På Hedentorps plantskola har du möjlighet att handla innan hemresan. Vi bor på fyrstjärniga Elite Hotell Mollberg i Helsingborg. MEDLEMMAR I RIKSFÖRBUNDET SVENSK TRÄDGÅRD 500:- RABATT.

17/5 • 3 DAGAR

ENGLANDS LAKE DISTRICT

SOMMARVANDRA I ENGLANDS MEST DRAMATISKA LANDSKAP, den världsarvsklassade nationalparken Lake District, med Englands högsta berg – Scafell Pike – och landets djupaste respektive största sjö. Närmare tjugo stora sjöar har gett området dess namn. Terrängen varierar från mjukt böljande gröna kullar till raggiga vindpinade hedlandskap upp till alpint karga bergspass. Vyerna är storslagna. Vi bor fint på ett Country House i Monk Coniston och varje dag erbjuds tre olika vandringslängder med engelsktalande guide. Vår ciceron är ANITA SALLMÉN.

25/6 • 5 DAGAR

OPERAFESTIVAL I RIGA

UNDER DEN INTERNATIONELLA OPERAFESTIVALEN I RIGA får vi vara med om tre operakvällar; Wagners ”Den flygande holländaren”, Donizettis ”Don Pasquale” och två enaktsoperor ”L’incantesimo/ Pagliacci” av Mascagni och Leoncavallo. I Riga går vi på en guidad rundtur, besöker Art Nouveau- och Etnografiska museet. En annan höjdpunkt är utflykten till Europas vackraste 1700-talsslott Rundale samt besöket i kurorten Jurmala. Vi bor bra och centralt. Ciceron är MATS SANDBERG.

12/6 • 4 DAGAR

BOSNIEN & MONTENEGRO

FÖLJ MED PÅ EN LÄRORIK OCH INTRESSANT RUNDRESA på undersköna platser i vackra Bosnien Hercegovina och i Montenegro. Tillsammans med vår omtyckta skandinavisktalande ciceron SONJA KOTUR LOVREKOVIC upptäcker vi några av Balkans mest kända kulturstäder, historiska platser och kustorter. Spektakulära panoramavyer och saltstänk följer oss på vår väg när vi bekantar oss med dessa intressanta områden fullmatade med en brokig historia och kulturell mångfald.

18/10 • 8 DAGAR

MÅNGA FLER RESOR...
Festspelen i Bergen | 23/5 | 4 DAGAR
Opera i Verona | 4/7 | 5 DAGAR
Den sjungande dalen | 8/7 | 2 DAGAR
Operafestival i Buxton | 15/7 | 5 DAGAR
Operafestival i Macerata | 30/7 | 7 DAGAR

FAVORIT
RESOR FÖR SJÄLEN

info@favoritresor.se
WWW.FAVORITRESOR.SE
Tel 08-660 18 00

Unga väljare föredrar äldre politiker

En jämlik representation i arbetslivet och politiken är idag ett måste. Vi har kommit långt när det gäller att ge kvinnor och medborgare med olika etniska bakgrund plats i politik och näringsliv. Men till skillnad mot en snedfördelning pga. kön och etnicitet finns ingen stark opinion för en jämlik representation med hänsyn till ålder.

Av riksdagens 349 ledamöter är 38 d.v.s. 11 procent äldre än 67 år. Andelen personer över 65 år i befolkningen är nästan 20 procent. När det gäller regeringens statsråd är åldersfördelningen ännu mer skev. Av 23 statsråd är bara en, Hans Dahlgren, över 67 år och Dahlgren är också intressant nog det kanske mest meriterade statsrådet.

Ett vanligt argument mot äldre politiker är att de är förändringsobenägna och kan inte locka unga väljare. Stämmer det att unga helst vill ha fler unga politiker?

Den mest populäre politikern i USA bland unga är Bernie Sanders, 79 år, och i Storbritannien är det Jeremy Corbyn, 70 år. Båda har en radikal social agenda som av ekonomer anses omöjlig att finansiera, men som ändå entusiasmerar. Radikala visioner om rättvisa tycks betyda mer för yngre väljare än politikernas ålder.

Inte heller argumentet att äldre politiker är allmänt tröttare och mindre benägna att förändra går att belägga.

Den som mer än någon annan tidigare ändrat världspolitikens spelregler är Donald Trump, 73 år. Trump är också en outtröttlig twittrare med 2.568 inlägg under sitt första presidentår. Och utan några jämförelser i övrigt är vår egen Barbro Westerholm, 86 år, en av riksdagens mest aktiva medlemmar.

Slutsats? Argument mot en jämlik åldersfördelning bland politiker och beslutsfattare är kanske mest argument för diskriminering.

Josef Milerad

Foto: Kristina Sahlen

FAKTA | Detta gäller för medlemmar i Seniora Läkare

▼ Seniora Läkare är en intresseförening inom Sveriges Läkarförbund. För att vara med i Seniora Läkare måste du vara medlem i Läkarförbundet. Du behöver inte ha uppnått en viss ålder för att få bli medlem.

Medlemsavgiften i Seniora Läkare är 250 kr/år. Avgiften debiteras samtidigt med Läkarförbundets medlemsavgift.

Du söker medlemskap lättast via vår hemsida www.slf.se/senior eller genom att kontakta sekreteraren Peter Larsson på hans e-mailadress: larsson.876015@outlook.com

Som senior och pensionerad läkare har du 50 procents rabatt på Läkartidningens fortbildningar och symposier.

Om du, när du upphört med din yrkesverksamhet, vill ha reducerad medlemsavgift i Läkarförbundet kan du anmäla dig som pensionärsmedlem där. Medlemsavgiften är för närvarande 876 kr/år.

Du har som pensionärsmedlem kvar Läkartidningen och kan utnyttja erbjudanden om resor, fritidsboende etc, men förlorar juridiskt stöd som berör yrkesverksamheten.

Din yrkesförsäkring i Folksam påverkas inte så länge du är medlem i Läkarförbundet.

Seniora Läkares redaktionskommitté

Torsten Mossberg

Anestesiolog, f.d medicinalråd i Socialstyrelsen. Vice ordförande i Seniora Läkare. Expert i IVO.

Marianne Ors

Klinisk neurofysiolog vid Skånes universitetssjukhus. Webbansvarig för Seniora Läkare

Josef Milerad

Redaktör för Seniora Läkare och ordförande för Skolläkarföreningen.

Redigering: Christer Bark

▼ **Tidningen Seniora Läkare ges ut av Seniora Läkare**, intresseförening i Sveriges läkarförbund. Tidningen kommer ut med fyra nummer om året.
Utgivningsdagar 2019:
Nr 1: 12-14 mars. Manusstopp 25 feb.
Nr 2: 18-20 juni. Manusstopp 3 juni.
Nr 3: 15-17 okt. Manusstopp 30 sept.
Nr 4: 17-19 dec. Manusstopp 2 dec.

Det går bra att kontakta oss via mejl
torsten.mossberg@gmail.com
ors.marianne@gmail.com

För fullständig information om Gävlemötet – se förra numret av Seniora Läkare (Nr 4 2018) eller gå till: https://slf.se/seniora-lakare/ och välj medlemstidningen och sedan nummer 4_2018

Tack för mig – men jag hoppas att vi ses i Gävle!

Det har nu gått tre år sedan ordföranden i valberedningen, Gunnar Sandberg, frågade mig om jag inte kunde tänka mig att bli ordförande för SÄL. Jag svarade ja ganska omgående då det kändes rätt att avsluta min långa tid som facklig för de seniora läkarna.

Det har gått nästan 50 år sedan jag började som ordförande för med.kandförbundet i Uppsala med att organisera introduktion och handledning av AT-läkare. I och med vårmötet slutar jag som ordförande för Seniora Läkare.

Min inriktning för Seniora Läkare var att i första hand fokusera på de fackliga frågorna. Föreningens kollegiala och sociala inriktning var välutvecklad med höst och vårmöten och vår tidning.

När det gäller föreningens namn fanns det starkt delade meningar. Vid det andra årsmötet lyckades vi i styrelsen att få gehör för att byta till Seniora läkare. Gunnar Sandberg, som var min företrädare, hade börjat driva frågan. Gunnar och jag hade av erfarenhet att byta namn på föreningar genom att Överläkarföreningen bytte namn till Sjukhusläkarna. Ett mycket lyckat byte och jag hoppas att vårt namnbyte kommer att bli lika lyckosamt.

Pensionerade läkare har svårt att kunna skriva e-recept. Jag har drivit frågan i Läkarförbundet och så småningom har vi fått gehör då Socialdepartementet nu har uppdragit åt E-hälsomyndigheten att ordna med en enkel webblösning. Den kommer att troligen träda i kraft 2020 för alla fritidsförskrivare oavsett ålder.

Särskilt gladde det mig att få vara ordförande då föreningen 2017 firade Seniora Läkares 50-årsjubileum med 300 deltagare ute på Djurö. Arrangemanget var mycket uppskattat och

lyckat. Hela styrelsen var delaktig i planeringen, men ett särskilt stort tack till Torsten Mossberg, då vår sekreterare, för den praktiska planeringen.

Styrelsen har uppmärksammat att sjukvården i vårt land är mycket ojämlik och att väntetider för allvarliga sjukdomar ökar. Vi tog kontakt med landets pensionärsorganisationer för att inför riksdagsvalet i höstas skapa opinion för en nationell väntelista. Detta lyckades vi inte med, men vi försöker fortfarande att komma till i den offentliga debatten. Nyligen har flera debattörer framhållit behovet av att sjukvården borde vara statligt finansierad i likhet med i våra grannländer Danmark och Norge.

Styrelsen har begärt ett sammanträffande med generaldirektören för Läkemedelsverket för att tillsammans med landets pensionärsföreningar diskutera bland annat att flera generiska preparat saknar läkemedelsförsäkring och inte heller för någon biverkningsregistrering. Därför kan dessa tillverkare inte ge information om biverkningar av sina preparat.

Vidare önskar vi diskutera läkemedels påverkan på miljön och den information till patienter avseende miljöpåverkan som krävs. Därtill hur man skall hantera näthandel med falska läkemedel. Off-label användning av läkemedel är också en angelägen fråga. En annan viktig fråga är hur läkemedel för äldre patienter med kroniska sjukdomar ska användas. När ska läkemedelsbehandlingen avslutas? Staten borde ta initiativ till studier angående detta.

Seniora Läkare har skrivit till Läkarförbundet och begärt en kartläggning av tjänstgöringsgrad, arbetsinnehåll, kvalitet och fortbildning för de yrkesverksamma medlemmar som uppnått pensionsåldern, men också för medlemmar från 55 års ålder.

Bakgrunden är att en betydande del av medlemmarna i Läkarförbundet, 9.000 läkare, har uppnått pensionsåldern. Många av dessa medlemmar är yrkesverksamma i varierande grad, ofta ända upp i 80-årsåldern. Dessa arbetsinsatser har stor betydelse för svensk sjukvård.

Såvitt hittills känt arbetar de seniora kollegorna bl.a. inom primärvård, geriatrik, psykiatri, patologi, som nätläkare, konsulter, inom läkemedels- och medtechindustri, samt som handledare och mentorer.

Seniora Läkare är övertygade om att det är viktigt för Läkarförbundet att skaffa sig en uppfattning om de pensionerade läkarnas arbetsinsats. Om kunskapen rörande dessa medlemmars verksamhet och engagemang ökar förbättras också möjligheterna till ett mer riktat stöd från förbundet till dessa medlemmar och förutsättningarna för att nyrekrytera samt behålla seniorerna som medlemmar.

Det är rimligt att anta att de sektorer där flest pensionerade läkare arbetar också är de verksamheter som har störst vakanser. Det kan peka på var behovet är störst av rekrytering av unga läkare, utbildningsinsatser och arbetsmiljöinsatser.

Slutligen: missa inte vårmötet i Gävle 24-26 maj. Det är angeläget att så många som möjligt kommer!

Anders Dahlqvist

• En promenad i Gamla Gefle ingår i programmet.

• På Sveriges fängelsemuseum får du en tur i svensk kriminalvårdshistoria.

• Lennart Hovelius, berättar om sitt spännande liv.

• Gävle Konserthus där mötet äger rum.

Glöm inte att anmäla dig till årets viktigaste möte

Glöm inte att anmäla dig till Seniora Läkares vår/årsmöte 24-26 maj i det vackra Gävle!

▼ Årsmötet är Seniora Läkares viktigaste möte! Då träffas vi alla för kollegial gemenskap. Här diskuterar vi allt från gamla tider till medicinsk vetenskap och vad föreningen ska göra i framtiden.

Här möts vi – nya som gamla medlemmar. Här får styrelsen för Seniora Läkare inspiration, motivation och ovärderliga nya ideér av alla berikande möten.

Så om du inte anmält dig till vårmötet, gör det! Du är viktig!

Detta och mycket, mycket mer får du

▼ Under konferensen kommer vi att ge oss in på ämnen som "Hudtumörer och AI", "Att utveckla geriatriken", "En ortoped och stridbar idrottsläkares verksamhet i Gävle".

▼ Till detta förpackas ett lättillgängligt kulturprogram, bl.a. besök på Sveriges fängelsemuseum, promenad i Gamla Gefle, besök på Länsmuseet med Gunnar Syréns glaskonst, samt utflykt till Älvkarleby på Laxön.

▼ Kulinariska höjdpunkter med trevligt umgänge.

Du kan anmäla dig på flera olika sätt

Anmälan på dator:

▼ Besök föreningens hemsida, https://slf.se/seniora-lakare
Klicka på Våra möten överst till höger så kommer du till Gävlemötet.
Klicka sen på Anmälan längst ner och fyll i dina uppgifter på Trippus.

Anmälan på pappersblankett

▼ Anmälningsblankett finns på sidan 6 i tidningen Seniora Läkare 2018 nr 4.
Anmälan postas till Anders Dahlqvist, Per Jonsvägen 7, 802 57 Gävle
Vid tveksamheter och frågor ring Anders Dahlqvist: 0703-782659.

Seniora Läkare kallar till årsmöte

Seniora Läkare kallar till årsmöte lördagen den 25 maj 2018 kl. 10.00 i Gävle konserthus.

1. Årsmötet öppnas.
2. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
3. Val av två protokolljusterare, tillika rösträknare.
4. Fråga om mötets behöriga utlysande.
5. Fastställande av röstlängd.
6. Styrelsens verksamhetsberättelse för det gångna verksamhetsåret
7. Styrelsens förvaltningsberättelse för Seniora Läkare och för kamratfonden för 2018.
8. Revisorernas berättelse.
9. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen.
10. Information från styrelsen: facklig information, medlemsutveckling, resor etc.
11. Behandling av ev. motioner väckta av medlemmar och inlämnade till styrelsen senast 90 dagar före årsmötet.
12. Budget för innevarande verksamhetsår.
13. Fastställande av årsavgift.
14. Varje udda år val av ordförande och två ytterligare ledamöter för en mandatperiod om två år samt varje jämnt år val av vice ordförande och tre eller flera ledamöter för en mandatperiod av två år.
15. Val av två revisorer och en revisorssuppleant för ett år.
16. Varje udda år val av tre ledamöter och en suppleant i valberedningen för en mandatperiod om två år.
17. Övriga frågor
18. Mötet avslutas.

intervjun

Hur farlig är spridningen av fabricerade fakta?

FAKTA |
ÅSA WIKFORSS

▼ Åsa Wikforss är sedan 2008 professor i teoretisk filosofi vid Stockholms Universitet och har tidigare disputerat och varit verksam vid Columbia University i New York.
▼ Hennes forskning berör bl.a kunskapens natur, språk och språkets normativitet.

▼ Boken ”Alternativa fakta: om kunskapen och dess fiender” som kom ut 2017 har väckt stor uppmärksamhet.
▼ Åsa Wikforss, som 2018 var sommarpratare i P1, har medverkat i flera populärvetenskapliga program och varit en flitigt anlitad föreläsare. Hon invaldes 2018 som ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien.

Josef Milerad har intervjuat Åsa Wikforss om fake news, desinformation och det tilltagande kunskapsföraktet.

Seniora Läkare: Din bok Alternativa Fakta (som syftar på ett uttryck myntat av president Trumps talesperson) har rönt stor uppskattning både bland allmänheten och bland forskare. Du har varit sommarpratare 2018, och haft två seminarier på Karolinska Institutet bara för att nämna några exempel. Varför tror du att din bok känns så angelägen för så många? Och hade du förväntat dig ett sådant gensvar?

Åsa Wikforss: Därför att frågorna är så viktiga. Kunskap spelar roll. Det är ju en förutsättning för att vi ska kunna uppnå viktiga mål: bota sjukdomar, bygga broar, odla grödor och bygga ett demokratiskt samhälle. När kunskapen är under hot så är vi alla hotade. Om jag luras att tro det falska, till exempel att en viss typ av vaccin är farligt, då kan det få förödande konsekvenser både för mig som individ och för samhället i stort.

Det är förstås inte första gången i världshistorien som kunskapen hotats och vi har sett perioder tidigare då lögner och propaganda haft stor spridning och gjort stor skada. Men på grund av internet står vi inför något som är delvis nytt och vi vet inte riktigt hur vi ska hantera det. Det handlar om att vem som helst kan producera vilket innehåll som helst och utan någon som helst kostnad sprida det globalt. Och det handlar om att vi som individer har full frihet att välja de källor som passar oss.

Detta är en frihet vi inte är särskilt väl ämnade att hantera. Risken är stor att vi väljer på basis av starka känslor och politisk tillhörighet i stället för att välja det som är mest trovärdigt.

Fortsättning nästa uppslag >>>

Foto: C-Sturmark

De som producerar desinformationen är ofta skickliga och vet precis hur de ska manipulera oss genom att skapa innehåll som gör oss rädda eller arga. Då har vi väldigt svårt att hålla oss lugna och göra den källkritik som behövs.

Sedan tror jag faktiskt att kunskapsfrågan är fascinerande i sig själv. Kunskapen är ju så central för vad det är att vara människa – det handlar om att förstå oss själva och vår plats i världen. Vad kan vi veta? Hur kan vi veta det? Vem kan man lita på? Att söka sanningen men att leva i osäkerhet, sådan är vår tillvaro och den nya tekniken har ställt dessa frågor på sin spets.

Seniora Läkare: Av förordet framgår att det var president Trumps vilseledande påståenden som var ett incitament för att skriva boken. Men Trump är tyvärr bara en av många politiska ledare som vinklar, omtolkar, eller rent av fabricerar fakta. Varför tror du att just Trump har blivit en symbol för en sanningsförvrängare?

Åsa Wikforss: Därför att han på ett så fascinerande sätt personifierar alla de olika komponenter som hör till postsanningens tid. Han bryr sig inte om sanningen hos det han hävdar, utan häver ur sig precis vad som passar honom, det handlar om lögner men också om ren okunskap och ogrundat nonsens.

Han har ingen som helst respekt för kunskap, läser aldrig böcker och tillsätter konsekvent medarbetare som saknar den expertis deras positioner egentligen kräver.

Konspirationsteorier av olika slag tilltalar honom, han hyser ingen tilltro till vetenskap (han är både klimatförnekare och vaccinskeptiker) och han har förklarat krig mot etablerade medier vilka han kallat ‘folkets fiender’ (en fras som går tillbaka till Sovjettiden).

Till detta kommer en allmän misstänksamhet mot samhällets demokratiska institutioner, till exempel oberoende domstolar, och en förkärlek för auktoritära ledare som Orban och Putin.

Dessutom blev han med största sannolikhet vald på grund av sociala medier. Så gott som inga av de ledande tidningarna i USA, oavsett politisk tillhörighet, gick ut och stöttade honom. Tidigare hade det aldrig gått att bli vald under sådana omständigheter, men han kringgick det hela genom att kommunicera direkt med väljarna via Twitter. Att han tidigare varit TV-stjärna i en dokusåpa bidrog förstås, det gjorde att han var välkänd bland folk, men hade det inte varit för Twitter så hade han inte nått ut.

Forskning visar även att falska nyheter om Clinton spelade en avgörande roll i de stater där han vann med en mycket liten marginal, som Michigan.

Seniora Läkare: Det finns en dystopisk debatt som menar att sociala medier tenderar att göra oss alla kunskapsresistenta. Våra preferenser på nätet fångas upp av sökmotorer som sedan grupperar oss med andra som tycker likadant. Hur tänker du kring detta?

Åsa Wikforss: Man bör vara lite försiktig här. Det finns inga undersökningar av hur kunskapsresistenta vi var förr och om det blivit värre nu. Faktum är att jag betvivlar det.

Kunskapsmotstånd är ett resultat av nedärvda psykologiska mekanismer. Det handlar om att tro det man vill tro i stället för att tro det man har goda skäl att tro, och den tendensen har nog alltid funnits hos oss. När en övertygelse blir tillräckligt viktig för oss, när den blir en del av vår identitet, då gör vi vad vi kan för att hålla fast vid den och slå ifrån oss evidensen.

Det som gör det svårt nu är hur dessa nedärvda psykologiska mekanismer samverkar med den stora spridningen av desinformation och den tilltagande polariseringen.

När det kommer falska uppgifter som stämmer väl med vad jag vill tro, då är jag väldigt mottaglig för dem. Den stora mängden desinformation har gjort att viss typ av vetenskapsmotstånd har ökat, till exempel vad gäller vaccin, eller genmodifierad mat, eller klimatet (det finns det siffror på).

Det handlar också om att man kan bilda grupper och nå andra som tycker likadant, till exempel Facebookgrupper som driver en fråga. När alla tycker lika så kommer man att förstärka varandras åsikter, i stället för att ifrågasätta dem, och på det viset kan kunskapsmotståndet växa till.

Tidigare var till exempel konspirationsteoretiker ganska isolerade och var hänvisade till att försöka nå ut via tidningsannonser. Nu möts man i globala nätverk där teorierna kan frodas och snabbt spridas vidare.

Ännu värre blir det när en fråga blir politiserad och polariserad. För inte så länge sedan var klimatfrågan tämligen politiskt neutral i USA. Både republikaner och demokrater accepterade vad klimatforskarna sa. Nu är frågan helt polariserad och det är ett resultat av att frågan drivits av oljemiljardärer, som Koch-bröderna, vilka fått republikanska politiker att ändra sig.

I Europa just nu har populistiska politiker börjat driva vaccinfrågan, särskilt i Italien. Det finns därför en risk att denna fråga också politiseras och polariseras. Då kommer det att bli mycket svårare att nå människor i frågan. Det är också oroande att ryska trollfabriker börjat sprida desinformation om vaccin med syftet att splittra samhället.

Foto: Håkan Elofsson

”De som producerar desinformationen är ofta skickliga och vet precis hur de ska manipulera oss genom att skapa innehåll som gör oss rädda eller arga. Då har vi väldigt svårt att hålla oss lugna och göra den källkritik som behövs.”

Så visst finns det problem och stora utmaningar i dag. Men man ska akta sig för att överdriva och man bör undvika det dystopiska. I grunden handlar det om att vi människor är sårbara för lögner och annan desinformation, det har vi alltid varit. Då gäller det att komma ihåg att denna sårbarhet samtidigt är ett utslag av vår stora styrka: att vi har ett språk med vars hjälp vi kan överföra och ackumulera kunskap.

Seniora Läkare: Vissa alternativa fakta tycks dessbättre ha en kort livslängd. För några år sedan fick larm att mobiltelefoner kunde skada hjärnan och att neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som ADHD var påhittade diagnoser stort utrymme i media. Idag är detta ickefrågor. Utan att gå in på just dessa två exempel – vad händer när luften går ur alternativa fakta?

Åsa Wikforss: Jag skulle tro att det är en kombination av faktorer som leder till detta. Om ett påstående verkligen saknar belägg så kommer det så småningom att bli omöjligt att hålla fast vid det. Vi är ju, trots allt, i grunden rationella och över tid så kommer kunskapen att segra – så har det alltid varit genom mänsklighetens historia. Det handlar ju både om att folk inte vill tro nya och överraskande sanningar (som att jorden inte befinner sig i universums centrum) och att man ogärna vill släppa gamla falsarier. Då kan det ta tid.

Men det är förstås också så att det spelar stor roll hur omgivningen reagerar på en fråga. Om media driver vissa frågor för att de vet att det leder till uppmärksamhet då kan det falska leva längre, och få mer uppmärksamhet, än det annars skulle gjort. Och om media tappar intresse så kan frågan snabbt försvinna från människors medvetande. Jag kan tänka mig att något sådant hände med påståendet att mobiltelefoner är farliga, till exempel. Man körde på denna fråga tills den inte väckte uppmärksamhet längre och då släppte man den.

Seniora Läkare: Många exempel i din bok handlar om att vi är mer benägna att tro det vi vill tro än att tro det som det finns goda skäl att tro.

Fortsättning nästa uppslag >>>

Kan skolan spela en roll här genom att lära barn att ha respekt för fakta och uppmuntra deras kritiska tänkande? Du menar att svensk pedagogik förbiser sambandet mellan faktakunskaper och kritiskt tänkande.

Behöver man förändra skolans kunskapssyn och innehållet i lärarutbildningen för att samhället ska vara mer immunt mot förvanskade fakta? Och påverkar skolans attityder även andra än elever?

Åsa Wikforss: Jag tror att kunskapssynen är helt avgörande. Ledande pedagoger har länge drivit tesen att faktakunskaper inte är centrala utan att man ska fokusera på att lära eleverna generella förmågor, som kritiskt tänkande. Denna tes har också kombinerats med underliga idéer om vad kunskap är, till exempel att kunskap inte är något objektivt och alla måste skapa sin ”egen kunskap”. Resultatet har blivit att man uppmuntrat egeninlärning och argumenterat mot klassisk, lärarledd undervisning. Man har skickat eleverna att ”forska”, ofta utan att ens ge dem någon vägledning när det gäller att hitta relevanta källor.

Detta är problematiskt på många sätt, men det centrala problemet har att göra med antagandet att man kan tänka kritiskt och ”forska” utan förkunskaper. Den här typen av mer avancerade meta-kognitiva förmågor är givetvis viktiga men de är domänspefika. Man kan vara bra på att tänka kritiskt i ett ämne och dåligt på det i ett annat eftersom man saknar den nödvändiga bakgrundskunskapen i det ämnet. Ska man kunna stå emot en klimatförnekares propaganda, till exempel, så står man sig slätt om man inte vet något om växthuseffekten.

Detsamma gäller vaccinfrågan. Här visar det sig att de som vet minst i ämnet uppvisar störst motstånd. Dessutom gör okunskap att man är dålig på att skatta sin egen förmåga, vilket är ett problem för det kritiska tänkandet. En förutsättning för kritiskt tänkande är ju att man förmår att korrekt värdera den egna kunskapen. Ny forskning visar till exempel att de mest övertygade vaccinmotståndarna anser att de vet mer än experterna.

Man kan inte heller ”forska”utan att redan ha en mängd kunskap med sig – ämnesspecifika kunskaper men också kunskaper om hur man hittar de goda källorna. Det är därför forskning egentligen inte kan bedrivas innan man når universitetsnivå.

En sak jag brukar betona också är att man måste lära ut källkritik på rätt vis. Man kan inte bara lära eleverna att bli allmänt kritiska till alla källor. Man måste också lära dem källtillit, annars saknar de den karta som krävs för att kunna navigera nätet. Nya studier på svenska ungdomar visar också att de som har mediekunskap hemifrån klarar sig bäst när det gäller att upptäcka fejkade nyheter.

Lärarutbildningen spelar förstås en mycket viktig roll. Det har gjorts många försök att göra om den, men det har inte lyckats särskilt väl eftersom det alltid mött på starkt motstånd. Jag tror att man skulle behöva göra om lärarutbildningen i grunden. Till exempel borde man ge mer utrymme för ämneskunskaper, särskilt för ämneslärarna, och man borde se till att både samtida filosofi och psykologi ingick som centrala komponenter.

Seniora Läkare: Vad är fakta, vad är kunskap och var kunskapens gränser går är stora filosofiska frågor som vetenskapsmän och författare brottats med i århundraden. Om nu skolan har gått vilse rörande vikten av faktakunskaper har inte de akademiska institutioner som driver forskning kring dessa frågor varit alltför passiva med att föra ut kunskap?

Åsa Wikforss: Ja, kanske har det delvis handlat om passivitet. Man har känt sig uppgiven inför konstigheterna och inte velat ta sig an dem.

Men det är förstås också så att de som försökt ta sig an dem stött på ett enormt motstånd, till exempel Jonas Linderoth som själv forskade i pedagogik och gick ut och ifrågasatte den samtida pedagogiken. Debatten om kunskap och inlärning har blivit så oerhört ideologiskt driven och den som gett sig in i denna debatt har ofta fått en politisk stämpling avsedd att tysta.

Det är klart att det finns ideologiska frågor som kan diskuteras, till exempel vad gäller skolans mål och vilka värderingar som ska ligga till grund för skolan. Men här råder egentligen ganska stor enighet – alla vill till exempel att skolan ska fostra goda demokratiska medborgare och träna deras förmåga till kritiskt tänkande.

De centrala frågorna är inte ideologiska utan faktafrågor, till exempel är det en faktafråga huruvida lärarledd instruktion leder till bättre inlärning, eller huruvida kritiskt tänkande förutsätter kunskap. Att i det läget falla tillbaka på ideologi är intellektuellt ohederligt.

Det är också ett mysterium varför man inte velat ta till sig den samtida psykologiska forskningen om minne och kognition som ju är så omedelbart relevant för pedagogiken. Jag har även förvånats över hur man med sådan tvärsäkerhet uttalat sig i filosofiska frågor, som till exempel frågan om kunskapens natur, utan att ha de förkunskaper i filosofi som krävs.

■■■

Costa Rica de luxe

Njut av tillvaron på omväxlande och vackra platser och bo på de absolut bästa hotellen. Hotell som inte bara erbjuder den bästa komforten utan även fantastiska naturupplevelser.

Pumaresa till Patagonien

Det finns få resor som är mer spännande att åka på än en pumaresa till Patagonien. Färdledare på resan är den välkände naturguiden HG Karlsson, med stor erfarenhet av Sydamerika.

Låt dig inspireras!
www.sydamerikaexperten.com
Tel. 035-178875
Tel. 08-218875
info@sydamerikaexperten.com

Sydamerika experten
Vi skapar din unika drömresa

Vilken härlig resa det varit!

■ Nu lämnar Seniora Läkares researrangör, Kerstin Strömland, över stafettpinnen. Hon gör det efter många fantastiska år, ”när festen är som roligast”.
■ Här berättar hon om höjdpunkter genom åren och så avslöjar hon vad hon tycker *egentligen* gör en resa bra.

• *De ofattbart stora vattenfallen i Iguazo och Amazonas där vi bodde på flottar.*

Jag ombads för några år sedan att arrangera resor för Seniora Läkare och efter att lång tid ha betett mig som en svår-övertalad brud tackade jag slutligen ja. Jag tvekade därför att det var en verklig utmaning att efterträda Nils Tryding, som under tio års tid hade gjort 65 otroligt uppskattade konstresor med SÄL.

Jag måste hitta andra sorters resor än dem som Nils anordnade. Det fick istället bli tonvikt på natur, kultur, mat och vin. Och så kände jag att det behövdes en klok person som diskussionspartner. Christina Berntsson accepterade erbjudandet. Hur blev det då? Jo tack bra, det blev ett drömjobb!

Vad gör man som researrangör i Seniora Läkare?

Arbetet är i korthet så här. Det börjar med att man vill resa till en intressant plats någonstans. Så letar man upp en resebyrå, som kan ordna en resa just dit med utmärkt ciceron, bra hotell och god mat. Sedan åker man iväg med trevliga reskamrater.

Ja, litet mer komplicerat är det förstås. En ansvarsfull resebyrå som förstår våra specifika behov är det viktigaste. Resan ska vara anpassad för oss pensionärer. Den ska ha lockande resmål med fantastiska sevärdheter, gärna gå till platser man inte varit på förut eller som kan vara svåra att besöka ensam.

Lika viktigt är en kunnig och trevlig ciceron. Den personen ska vara ett socialt geni med mycket humor, ha god organisationsförmåga, veta allt om allting och kunna förmedla det på ett sätt så att vi hänger med, blir upprymda, andlösa eller indignerade beroende på vad det gäller och detta under hela resan.

Resan ska genomföras i lagom takt, inte vara för ansträngande men inte heller för torftig eller gles i innehållet. Det ska finnas tillräckligt tid för samvaro. God mat och gott vin ska serveras. Slutligen ska resan ha ett rimligt pris. Det har varit min uppgift att hitta denna tulipanaros.

70 är det nya 20. Detta hävdar Ingmar Skoog som förestår H70-studierna vid Agecap, forskningscentrum för åldrande och hälsa i Göteborg, där man sedan 1970-talet undersökt 70-åringar. I den senaste deltagargruppen, födda 1944, känner sig 90 procent friska. Ja du läser rätt – 90 procent! Det är främst en attitydändring som har skett.

Han tar resande som exempel. Av 70-åringarna som föddes 1901 hade 15 procent rest utomlands, och då främst med färjan till Danmark. Av dem som nu är i sjuttioårsåldern har 70 procent rest utomlands det senaste året. Det är de personerna som reser med oss.

Vi har mer ledig tid som pensionärer, är nyfikna och vill hinna uppleva saker innan vi blir för gamla liksom 20-åringarna vill göra det innan de stadgar sig.

Sedan finns det ju vissa saker som skiljer oss åt. Vi backpackar inte tre månader i Sydostasien eller bestiger Kilimanjaro lika ofta. Vi gör nog främst bildningsresor och sådana som innebär lättare strapatser. Och vi har mer pengar.

Så här ser en bra resa ut :

Vi tar flyget i svinottan, i alla fall från Göteborg och bytet till slutorten går smärtfritt utan förseningar. Där strålar vi samman med de andra resenärerna och alla får sitt bagage. Vi möts av en vänlig reseledare som tar hand om alla smidigt och lätt. Vi checkar in på ett charmigt hotell och alla får bra rum. Hissarna fungerar perfekt. Badrummet är halkfritt och det är inget problem med duschen. Ibland är det nämligen så att det ser ut som ett ställverk på en kraftstation med alla kranarna. Man vrider på en av dem och vips har man fått håret

Fortsättning nästa uppslag >>>

duschat fast det var det som skulle undvikas.

Nästa morgon möts vi vid frukosten som har allt, kanske t o m champagne, vad man nu ska med det till för vi är ju inte studenter på champagnefrukost. Man får lätt överblick över hela frukostbordet och äter bara det allra godaste, sådant som man inte unnar sig hemma.

Sedan möts vi med stor nyfikenhet på vilka upplevelser som ska bjudas på idag. Det kan vara grandios natur eller en sanslöst vacker trädgård eller ett museum eller kyrka. Seniorerna är väldigt vetgiriga och frågar om allt. De är också väldigt flexibla över ändringar som ibland måste göras i programmet för man är van vid att fatta snabba beslut.

Alla måltider är jättegoda, gärna med mat och vin från trakten. Restaurangerna är speciellt valda och vi behöver inte gå tre branta trappor för att komma dit. Det är god akustik så att vi kan höra varandra. Diskussionerna löper högljutt om högt och lågt, vad vi sett under dagen eller kanske Sjostakovitjs svårigheter under Stalintiden eller barnens och barnbarnens sanslösa träning och mobilvanor. Alla är med för alla är friska och ingen har kommit bort.

När vi reser hem är vi helt uppfyllda av alla upplevelser och medresenärerna som skapat den goda stämningen. För alla har verkligen gjort sitt yttersta för att visa sitt trevligaste jag under hela tiden. Nu kan man gå tillbaka in i normala gängor och leva på alla fina minnen. Och börja planera nästa resa med Seniora Läkare

HÖJDPUNKTER

Även om den senaste resan alltid är den bästa står några resor ut särskilt. Brasilien med de ofattbart stora vattenfallen i Iguazo och Amazonas där vi bodde på flottar. Galapagos med sitt växt- och djurliv, som är så olika mot det man har sett. Havet utanför Hermanos i Sydafrika där valar lekte med sina nyfödda ungar vid båtkanten; tryffeljakten med hund i Piemonte; sidenväveriet från 1499 i Venedig; den över 100 m långa gobelängen om apokalypsen från 1300-talet i Angers, som är lika aktuell nu som då. Och alla resorna till Italien och Spanien, som blivit så lyckade för att vi haft verkligt professionella reseledare.

Trollskog av Gunnera, en av världens största perenner, i Cornwall.

Marrakech, trädgårdsresan till Cornwall, nej jag vet verkligen inte vad jag ska välja. Jag har varit med om såå mycket på våra resor.

ERFARENHETER OCH FUNDERINGAR

Våra resor annonseras i god tid, gärna ett år i förväg. De blir ofta fullbokade snabbt. Därför ska man inte vänta med anmälan till en lockande resa för det är väldigt snopet om man inte får plats när man väl bestämt sig. Å andra sidan brukar väntelistan ändras en del under tiden så misströsta inte, det kanske blir en ledig plats för dig.

Många har efterfrågat längre resor men när vi erbjudit sådana har det ofta varit svårt att få tillräckligt med resenärer så de har fått ställas in. Under de år som jag arrangerat resor har det också blivit färre möjligheter att resa österut pga. oroligheter och krig. Specialresor verkar inte heller locka. Sådana gör man med andra nördar som har samma intresse. Skid- eller badresor har inte varit efterfrågat.

Den senaste tiden har också klimathotet kommit i fokus. Vi flyger för mycket. Det nya modeordet är flygskam. I framtiden hoppas jag att det ska bli lättare att åka tåg, buss eller båt. Det finns f.n. mycket få möjligheter att göra längre gruppresor med tåg, buss eller båt men vi ser att man börjat uppmärksamma detta så det är nog snart möjligt. Vi bevakar det noggrant. Men man kan naturligtvis redan nu klimatkompensera sin flygresa.

Det allra finaste med de här resorna är de berikande kontakter med medresenärer som jag fått. Några har blivit nära vänner. Det är roligt att resa med Seniora Läkare för man är inte ensam, man träffar gamla kompisar, kursare, arbetskamrater, får nya vänner och kan få ta del av otroligt intressanta livsöden. Tack alla härliga medresenärer för att jag fått lära känna er och dela så många fina, ibland oförglömliga upplevelser med er.

Time flies!

Lika tveksam som jag var att börja ordna resor för Seniora Läkare lika mycket vill jag egentligen fortsätta med det. Men man ska lämna festen när man har som roligast. Jag lämnar därför över ansvaret till Christina Berntsson. Lycka till! Du får ett drömjobb!

Kerstin Strömland

På den historiska färden genom det okända Spanien, 14-20 oktober, besöker vi Sevilla med den berömda Svampen och flera världsarv, bland annat Mérida.

RESOR MED SENIORA LÄKARE 2019

SICILIEN

8-15 april och 7-14 maj
Det historiska Sicilien

▼ Resan går till Sicilien där vi möter öns kultur och historia präglad av grekerna, romarna, bysantinarna, araberna och normanderna.

Vår ciceron är kulturrådet och Italienkännaren Hans Lepp. Vi börjar i Syrakusa, den gamla staden som grundades av grekerna på 700-talet f.Kr.

Vi bor två nätter i den gamla staden som bland sina berömda innevånare haft både helgonet Santa Lucia och matematikern Arkimedes.

Härifrån gör vi en utflykt längs kusten till Etnas sluttningar och staden Taormina berömt bl a för sin grekiska teater.

Under två nätter bor vi i den gamla klippstaden Agrigento på sydkusten. Härifrån besöker vi Tempeldalen med sina grekiska tempelruiner och Donnafugata, släktgodset från Tomaso di Lampedusas roman ”Leoparden”.

Därefter tillbringar vi tre nätter i Palermo varifrån hemresan också sker. I staden besöker vi de normandiska kyrkorna med sina guldmosaiker. Vi gör en dagsutflykt till benediktinklostret Monreale och kuststaden Cefalù med sin normandiska katedral.

Det blir besök på lantgård med vinprovning. I Palermo ges möjlighet att gå på en föreställning på det klassiska operahuset Teatro Massimo.

■ Information och anmälan: Ola Olsson Mejtresor, tel. 0704- 220174, info@mejtresor.se www.mejtresor.se

BORDEAUX & DORDOGNE

24-29 september
och 26 september-1 oktober
Tema: Kultur och tidig historia

▼ En spännande och lärorik resa till Frankrikes sydvästra hörn. Ny forskning kan berätta om hur Europa och Sverige en gång befolkades.

I Dordogne i sydvästra Frankrike finns över hundra förhistoriska platser från paleolitisk tid. Som besökare ser vi fantastiska världsarv och får ta del av några av världens äldsta kända konstverk i otroliga grottkomplex.

Vi inleder med två nätter i Saint-Vincent-de-Cosse i Dordogne och gör utflykter i området, där vi får höra om människans tidiga historia.

Regionens kök är välkänt med t ex gåslever, tryffel, valnötter och traktens fina frukter och viner, vilket inbjuder till trevliga gemensamma måltider och även besök på vingård.

Vi fortsätter till Bordeaux för tre övernattningar. Stadskärnan i Bordeaux är UNESCO-världsarv och vi upplever arkitektur från 1700-talet fram till det pågående MECA-projektet, signerat BIG, Bjarke Ingels Group.

Det blir också möjligt att besöka Cité du Vin, kallat ”vinets Guggenheim” och flera fina museer. Vi avrundar med ostron längs atlantkusten. Opera eller konsert mot tillägg.

■ Information om program och anmälan: BK Travel Solutions, telefon 040-60 60 220 info@bktravelsolutions.se, https://projektwebb.bktravelsolutions.se/media/8286/program-seniora-laekare-dordogne-bordeaux-181023.pdf https://projektwebb.bktravelsolutions.se/media/8552/program-seniora-laekare-dordogne-bordeaux-ii-190213.pdf

SILVERVÄGEN

14-20 oktober
En historisk färd
genom det okända Spanien

▼ Historiska världsarv och inbjudande naturupplevelser varvas med arkitektoniska underverk, gripande konstupplevelser och gastronomiska sensationer. Följ med på en unik resa genom det spanska inlandet där vi följder romarnas gamla handelsväg Via de la Plata och upplever Spaniens mångfacetterade kultur.

Vi besöker den sagolika katedralen i Sevilla och världsarven Mérida, Cáceres, Salamanca och Ávila.

Vi bor på unika paradorer (gamla slott och kloster) och äter på trevliga restauranger. Vi provar den berömda skinkan i Jabugo, magnifika viner i Ribera del Duero och upplever en sprakande flamencoshow i Sevilla.

Historia varvas med dagsaktuella händelser i ett program som är späckat med upplevelser.

Färdledare och ciceron för denna färd genom det okända Spanien är Spanienkännaren Thomas Gustafsson, mångårig korrespondent i Madrid, hispanist och författare till flera hyllade facklitterära böcker om Spanien.

■ Information och anmälan: Ola Olsson Mejtresor, tel. 0704- 220174, info@mejtresor.se www.mejtresor.se

■ Kontaktpersoner för resorna är Kerstin Strömland. kerstinstromland@gmail.com och Christina Berntsson. christina.berntsson.cb@gmail.com

Minnena från Flanderns fält har inte bleknat

Den kanadensiske läkaren John McCrae, som skrev dikten "In Flanders Fields". Här i uniform, cirka 1914. Foto: William Notman and Son, Guelph Museums. Public Domain, Wikimedia Commons.

In Flanders Fields
In Flanders fields the poppies blow
Between the crosses, row on row,
That mark our place; and in the sky
The larks, still bravely singing, fly
Scarce heard amid the guns below.

We are the dead, short days ago
We lived, felt dawn, saw sunset glow,
Loved and were loved, and now we lie
In Flanders fields.

Take up our quarrel with the foe:
To you from failing hands we throw
The torch; be yours to hold it high.
If ye break faith with us who die
We shall not sleep, though poppies grow
In Flanders fields.

• Vallmo har en central plats i dikten. Vallmo växte, och växer fortfarande, på slagfälten och kyrkogårdarna i Flandern. Dikten bidrog till att vallmo har utsetts till minnesblomma för de stupade.

Del av krigskyrkogården Tyne Cot. Här vilar 12 000 soldater och officerare från brittiska samväldet, vilka alla dog i striderna runt Ypern (Ieper, Ypres) mellan 1914 och 1918. Foto: Göran Wennergren.

Text: Göran Wennergren

I höstas var det 100 år sedan första världskriget tog slut. På Västfronten trädde vapenstilleståndet i kraft klockan 11.00 den 11 november år 1918. Sedan krigsutbrottet 1914 hade ett ofattbart antal unga mäns liv offrats. Gripande dikter och romaner har skrivits om kriget och soldaterna. En av de vackraste dikterna skrevs vid fronten i Flandern av den kanadensiske läkaren John McCrae.

VÄSTFRONTEN

▼ Efter första världskrigets utbrott 28 juli 1914 gick Tyskland i början av augusti via Belgien och Luxemburg in i Frankrike. Tyskarna hade initialt framgångar och närmade sig Paris men stoppades av fransmännen vid floden Marne.

En sammanhängande frontlinje etablerades från Belgien till Schweiz och ett ställningskrig vidtog med soldaterna nedgrävda i skyttegravar.

Mot Tyskland stod Frankrike och England med samväldesländerna Kanada, Australien och Nya Zeeland. Anfallen och motanfallen följde ett tröstlöst mönster: Artilleribombardemang mot fienden följdes av framryckning av det egna infanteriet som mejades ned av fiendens kulsprutor. Förlusterna var oerhörda (1,2). Ingen sida lyckades få ett bestående genombrott förrän USA gick med i kriget på Storbritanniens och Frankrikes sida. Först då tippade maktbalansen.

Antalet döda, skadade, tillfångatagna eller saknade vid Västfronten har beräknats till 13,5 miljoner människor.

Spår av skyttegravar kan fortfarande ses på en del ställen i terrängen, som här nära Somme. Foto: Göran Wennergren.

IN FLANDERS FIELDS

▼ John McCrae (1872–1918) föddes i Guelph i sydvästra Ontario, Kanada. Han fick sin läkarutbildning i Toronto, Ontario, där han tog sin läkarexamen 1898. Efter tjänstgöringar på Toronto General Hospital och Johns Hopkins Hospital i Baltimore vidtog en framgångsrik medicinsk karriär där McCrae delade sin tid mellan forskning inom patologi och kliniskt arbete. När Kanada gick med i första världskriget på Englands sida anslöt sig McCrae som frivillig. När det så kallade Andra slaget om Ypern (nl. Ieper, fr., eng. Ypres) utkämpades i april–maj 1915 befann sig McCrae vid detta frontavsnitt. Ypern var, och är åter, en vacker stad i belgiska Västflandern. Staden har anor från medeltiden då den var ett centrum för ylleväverierna i Flandern. Staden förstördes nästan helt under första världskriget men byggdes upp igen, delvis med hjälp av krigsskadestånd från Tyskland.

McCrae skrev sin dikt "In Flanders Fields" den 3 maj 1915, dagen efter

Fortsättning nästa uppslag >>>

att han lett begravningen av en av sina vänner som dödats i striderna. Det sägs att McCrae skrev dikten när han satt bak på en fältambulans vid en förbandsplats strax norr om Ypern. Dikten blev snart vida känd och väldigt populär (3).

McCrae led av astma sedan han var barn. Från sommaren 1917 fick han flera svåra astmaattacker. I januari 1918 insjuknade McCrae i en lunginflammation som krävde hans liv. McCrae tjänstgjorde vid sin död på ett militärsjukhus i nordvästra Frankrike nära den belgiska gränsen. Han är begravd på en krigskyrkogård där. I november samma år kom vapenstilleståndet (3, 4).

GASKRIGET INLEDDES VID YPERN

Fritz Haber i uniform vid Västfronten, troligen vid Ypern (Haber är den andre från vänster, mannen som pekar). På marken ses rader av vad som måste vara stålcylindrar med klorgas. Foto: WDR/Archiv zur Geschichte der Max-Planck-Gesellschaft, Berlin Dahlem.

▼ Det var vid Andra slaget om Ypern som tyskarna 22 april 1915 för första gången använde stridsgas mot fienden. Stridsgasen hade tagits fram under vetenskaplig ledning av den tysk-judiske kemisten Fritz Haber (1868–1934). I det första gasanfallet var det klorgas som användes, senapsgasen utvecklades senare. Det skyttegravsavsnitt som angreps av den gröngula, stickande och brännande gasen hölls av fransk-algeriska soldater som dog en kvalfull död. Men tyskarna hade inte reserver för att följa upp det tillfälliga övertaget och det sägs att tyskarna dessutom var rädda för att komma för nära gasen. På grund av detta lyckades tyskarna inte utnyttja sitt nyvunna övertag fullt ut utan avancerade enbart någon kilometer.

FRITZ HABER OCH CLARA IMMERWAHR

▼ Fritz Habers hustru, Clara Immerwahr (1870–1915), var också hon disputerad kemist och från en judisk familj.

Paret har under hösten 2018 kommit att uppmärksammas extra mycket i Sverige genom att Lena Einhorn har skrivit en både fängslande och gripande dokumentärroman om Fritz och Clara och deras liv (5).

Fritz och Clara kände varandra från sin uppväxt i Breslau i Schlesien i dåvarande östra Tyskland (när Tysklands östgräns flyttades västerut efter Andra världskriget hamnade Breslau i Polen och namnet byttes till Wroclaw).

Äktenskapet mellan Fritz och Clara blev efterhand olyckligt och fick ett hemskt slut. Clara var stark motståndare till makens arbete med att utveckla stridsgas. Tio dagar efter gasanfallet vid Ypern hölls segerfest i den Haberska tjänstevillan i Berlin Dahlem. Fritz Haber och hans vänner firade den framgångsrika stridsgasattacken. Morgonen därefter, 2 maj, tog Clara sitt liv genom att skjuta sig med makens tjänstepistol.

Fritz Haber skulle efter kriget få 1918 års Nobelpris i kemi för sin upptäckt 1909 hur man vid hög temperatur och högt tryck kunde syntetisera ammoniak från vätgas och luftkväve med en järnnyta som katalysator. Detta var en mycket viktig upptäckt som fick stor betydelse genom att den möjliggjorde industriell tillverkning av konstgödsel.

Efter nazisternas maktövertagande 1933 avskedades Haber på grund av sin judiska härkomst från chefskapet och professuren vid Kaiser Wilhelm-institutet för fysikalisk kemi i Berlin Dahlem och han tvingades i landsflykt.

Haber och hans nya familj flyttade till Cambridge. Haber var då sjuklig och han dog redan året efter i Basel på väg till ett hälsohem i Schweiz. Genom sonen Hermanns försorg vilar Fritz och Clara Habers stoft tillsammans i Fritz Habers grav i Basel.

En annan märklig och tragisk omständighet är att det var Fritz Haber som år 1922 utvecklade Zyklon B som var avsett för insektsbekämpning. Den verksamma substansen i Zyklon B var vätecyanid (blåsyra, HCN). Haber band vätecyanid till ett bärämne i pelletsform. Zyklon B förvarades i lufttäta behållare som när de öppnades avgav giftig cyanvätegas. Zyklon B skulle som bekant knappt två decennier senare få en annan användning i de nazistiska förintelselägren.

DEN VACKRASTE VISAN OM KÄRLEKEN

▼ Dikter om de unga soldaterna skrevs även utanför de krigförande länderna. I Sverige skrev Ture Nerman 1916 sin berömda dikt "Den vackraste visan om kärleken" som reaktion på kriget.

Ture Nerman (1886–1969) skulle längre fram göra sig känd som stridbar, socialistisk skriftställare. Den kända tonsättningen av dikten är gjord av Lille Bror Söderlundh (1912–1957) och kom till år 1939 (6).

***

Den vackraste visan om kärleken
kom aldrig på pränt.
Den blev kvar i en dröm på Montmartre
hos en fattig parisstudent.

Den skulle ha lyst över länderna
och bringat en vår på knä,
och en värld skulle tryckt till sitt hjärta
en ny, en ny Musset.

Han skulle ha vandrat längs kajerna
med en blåögd liten Lucile
och diktat violer och kyssar
nu en natt i april.

Men den vackraste visan om kärleken
kom aldrig på pränt.
Den begrovs i en massgrav i Flandern
med en fattig parisstudent.

***

Ture Nerman var för övrigt bror till konstnären Einar Nerman (1888–1983) som skapade den välkända Solstickeetiketten på våra tändsticksaskar. Modell för Solstickepojken lär ha varit konstnärens egen son, Tom.

PÅ VÄSTFRONTEN INTET NYTT

▼ Första världskrigets fasor och meningslöshet kom naturligtvis att skildras inte bara i dikter utan även i en rad romaner.

En av de mest kända är Erich Maria Remarques "På västfronten intet nytt" (Im Westen nichts Neues) från 1929 (7). Romanen har blivit film åtminstone två gånger.

Kriget skildras med en 19-årig tysk pojkes ögon. Entusiastisk och segerviss kommer han och hans skolkamrater ut till fronten, men dödandets vardagsverklighet visar sig vara en helt annan än propagandabilden av kriget.

Bokens titel är lånad från slutet där pojken faller för en kula från fiendesidan, en dag i oktober 1918 när det var så stilla och lugnt vid hela fronten att armérapporten inskränkte sig till en enda mening: På västfronten intet nytt. Romanen var en av de böcker som brändes på nazisternas bokbål år 1933.

Göran Wennergren
Seniorprofessor, överläkare, Avdelningen för Pediatrik, Göteborgs universitet och Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus, Göteborg.
E-mail: goran.wennergren@pediat.gu.se

Litteratur

1. Wikipedia. Västfronten under första världskriget. https://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4stfronten_under_f%C3%B6rsta_v%C3%A4rldskriget
2. Fabiansson, Nils. Historien om Västfronten. I spåren av första världskriget. Norstedts, 2014.
3. Wikipedia. John McCrae. https://en.wikipedia.org/wiki/John_McCrae
4. Ericson, Bo. Vallmon från Flandern vissnar aldrig. Sydsvenskan, Kultur & Nöjen, 2003-11-11.
5. Einhorn, Lena. Geniet från Breslau. Natur & Kultur, 2018.
6. Kokk, Enn. Den vackraste visan om kärleken. http://enn.kokk.se/?page_id=2059
7. Erich Maria Remarque. På västfronten intet nytt. Översättning: Curt Berg. Ponto Pocket, Massolit Förlagsgrupp, 2014.

En något kortare version av artikeln har tidigare publicerats i Barnläkaren.

föreningsnytt

VÄST-SÄL

Torsdagen 11 april: Vårmöte

Program:
Kl. 12.00: Föredrag av Elisabeth Wentz, barnpsykiater, som talar om "ADHD och autism i ett livsperspektiv".
Kl. 13.00: Lunch.
Lokal: Örgryte församlingshem.
Kostnad: 200 kr
▼ Bindande anmälan senast den 7 april till Malin Lindh via e-post malin.lindh@gmail.com eller telefon 073-8015175.
Betalning kan ske via Väst-SÄL:s plusgiro 499486-9, Swish 1232459113 eller kontant.
▼ Vårens utflykt planeras till vecka 20 (13-17 maj).
Ytterligare information kommer.

SKÅNE-SÄL

Fredagen 5 april: Vårutflykt

▼ Vårutflykt med buss från Malmö och Lund. Vi hoppas få se trandans vid Pulken nära Yngsjön där det finns en utsiktsplattform. Efter kaffe besöker vi Absolut Home, destilleriet i Åhus där Absolut Vodka tillverkas. Efter en god lunch guidar Nisse Tryding oss i Åhus.
▼ Pris 450 kr per person.
▼ Anmälan genom betalning till bankgiro 413-5034 senast 20 mars. Glöm inte att skriva namn! Först till kvarn gäller.
Buss fr Malmö kl 08.30 från N.Vallgatan vid Frans Suellstatyn, återkomst ca 18.00. Buss fr Lund kl 09.00 från Bangatan vid Centralstationen, återkomst ca kl 1730.

■ Välkomna till 2019-års höstmöte, som för första gången hålls utanför Sverige! Mötet äger rum på Åland i det nya kongresscentret Alandia, vid Östra hamnen, i centrala Mariehamn.

Färjeäventyr med bubblande hav
• Socialt umgänge med bubblande glädje
Bankettmiddag ...med bubbel?
Föredrag som blir bubblare?
Bubbelpool på hotellet?
Bubblande blodtryck i bastu?

Ett bubblande äventyr!

Sommaren 2010 upptäckte en dykare ett skeppsvrak i den åländska ytterskärgården.

Upptäckten blev en världssensation! Vraket visade sig nämligen innehålla världens äldsta champagneflaskor av allra finaste sort.

En flaska från det sedan länge nedlagda champagnehuset Juglar såldes för 24.000 euro och en flaska från Veuve Clicquot, daterad till 1841, slog nytt världsrekord på en auktion då flaskan såldes för inte mindre än 30.000 euro!

Riktigt så fina drycker kommer det kanske inte att serveras på höstmötet, men det blir bankettmiddag med mycket goda och prisvärda viner och självklart möjlighet att köpa till ett glas bubbel om man vill skåla med gamla och nya vänner.

KONFERENSPAKET 6-8 SEPTEMBER

Så här ser konferenspaketet ut:
▼ Pris: 5 650 SEK.
▼ Tillägg enkelrum 1 475 SEK.

I priset ingår: Busstransfer Cityterminalen – Kapellskärs färjeterminal t.o.r, Kapellskär – Mariehamn t.o.r med Viking Line. Smörgåsbord med vin/öl på utresan. Grillbord med vin/öl på hemresa. Hotelltransfer i Mariehamn, två nätter i delat dubbelrum på fyrstjärniga Arkipelag Hotell. Lättare middag med ett glas vin den 6 september. Trerätters bankettmiddag med två glas vin den 7 september, lunch och för- och eftermiddagskaffe den 7 september. Guidad stadsvandring den 8 september med inträde på Ålands Sjöfartsmuseum.

TIDER

▼ **6 september. Kl 13.00:** Avresa från Cityterminalen i Stockholm.
Kl 14.45: Avgång med Viking Rosella från Kapellskär. Ankomst till Mariehamn kl.18.00.
▼ **8 september. Kl 09.00:** Avresa från hotell Arkipelag för stadsvandring och sedan besök på Sjöfartsmuseum.
Kl 12.45: Avgång med Viking Rosella från Mariehamn. Ankomst till Kapellskär kl.14.00. Ankomst till Cityterminalen i Stockholm kl.15.40.

Så här bokar du

▼ Du bokar själv via Norrtelje Resebyrå:
▼ Kontakta:
lars-ake@norrteljeresebyra.se
eller
kajsa@norrteljeresebyra.se
tel: 0176-125 00.
▼ Vid bokning: uppge namn, födelsedatum, adress, speciella önskemål som enkelrum eller allergier.
▼ Norrtelje Resebyrå är medlem i Svenska Resebyråföreningen och har tecknat resegaranti hos Kammarkollegiet.
▼ Vi förbehåller oss rätten till ändringar i programmet.
▼ Kontakt i Seniora Läkares styrelse: Henning Höjer,
tel: 0706-038867
och Staffan Polberger,
tel: 0703-091721.

1 Foto: Tiina Tavanainen, visit Åland.

• **På tilläggsresa ett** *kan du besöka Källskär, som skulle skapa en symbios av Medelhavets och Nordens kulturer.*

2

• **På tilläggsresa två** *besöker du bl.a Ålands och Finlands mest välbevarade medeltida byggnad – Finströms kyrka.*

Ta chansen att se mer av Åland

▼ Till årets höstmöte ges även möjlighet att boka två tilläggsresor med två extra nätter på Åland.

1. Kökar 8-10 september

▼ **Med båt tar vi oss till Kökars skärgård i södra Skärgårdshavet mellan Åland och Finland.**

På denna isolerade utpost i havet besöker vi bl.a. hembygdsmuseet och den gamla kyrkan byggt på grunderna av franciskanernas medeltida kloster. I församlingshemmet vid kyrkan bjuds vi på kyrkkaffe med sju sorters kakor.

▼ Vi gör även en dagsutflykt med båt till Källskär där den svenska friherren Göran Åkerhielm under 1960 - 70-talet skapade sitt fantastiska hem med antika statyer och medelhavsträdgård kring den uppförda karelska stockstugan.

Tanken var att skapa en symbios av medelhavets och Nordens kulturer ute på det isolerade skäret. Här var bl. a. Tove Jansson återkommande gäst och har fått ett eget lusthus uppkallat efter sig. Kökarbon Philip Hällund är vår guide. Vi bor på Brudhälls hotell på Kökar.

▼ Pris 6750 SEK per person i dubbelrum. Tillägg enkelrum 650 SEK.
▼ I priset ingår: Buss Mariehamn – Långnäs, Färja Långnäs – Kökar, två nätter i delat dubbelrum på trestjärniga Brudhäll hotell, två trerätters middagar, två luncher på Kökar, två eftermiddagskaffe, taxibåt Kökar – Föglö, buss/färja Föglö Mariehamn.

2. Fasta Åland 8-10 september

▼ **Med läkaren och ålänningen Anders Fagerlund som ciceron besöker vi under tre dagar ögruppens främsta sevärdheter.**

Anders tar oss med till bl.a. Bomarsunds fästning byggd under tsartiden och lagd i ruiner av en engelsk-fransk flotta, under Krimkriget Kastelholms slott, där Erik XIV bland annat satt fången. Vi besöker Önningbymuseet där vi ser konst av de konstnärer som verkade i byns konstnärskoloni vid början av 1900-talet bl. a. J.A.G. Acke, Victor Westerholm och Hanna Rönnberg.

Vi besöker även Finströms kyrka, Ålands och Finlands mest välbevarade medeltida byggnad. I naturreservatet Herröskatan möter vi en rik flora med många åländska särdrag. Ålands museum och det stora sjöfartsmuseet med fullriggaren Pommern besöker vi i Mariehamn. Vi bor på Havsviddens fyrstjärniga hotell på Ålands nordligaste klippor. Här ges även möjlighet till både torr- och rökbastu.

▼ Pris 6750 SEK per person i dubbelrum. Tillägg enkelrum: 1250 SEK.
▼ I priset ingår: Tre dagars bussutflykter, två nätter i delat dubbelrum på fyrstjärniga Havsviddens hotell, två trerätters middag, torr och rökbastu med möjlighet till havsbad, två luncher på Åland, guidade besök på Ålands museum, Sjöfartsmuseet och Önningebys konstmuseum. Återfärd Mariehamn – Kapellskär – Cityterminalen/Stockholm 10 september för båda extraresorna

Konferensprogrammet

Preliminärt konferensprogram för Seniora Läkares höstmöte i Mariehamn den 7–8 september 2019.

FREDAG 6 SEPTEM-

▼ **Inga föredrag inplanerade.**
▼ **För övriga aktiviteter** se resebyråns konferenspaket med bland annat en lättare middag.

LÖRDAG 7 SEPTEM-

▼ **08.30-09.00:** Välkomsthälsning. Representant för Ålands hälso- och sjukvård, samt Seniora Läkares ordförande.
▼ **09.00-09.30:** Hur är sjukvården organiserad på Åland.? Vad skiljer från Sverige? Bastjänstgöring BT på Åland. Tidigare sjukvårdsdirektör Björn Ehrnström.
▼ **09.35-10.05:** Åland - Sverige 1809–1945. Arkivarie Kenneth Gustavsson på Ålands Museibyrå.
▼ **10.05-10.35:** Kaffepaus.
▼ **10.35-11.15:** Åland-Sverige 1809–1945 fortsätter.
▼ **11.15-12.00:** Kumlingesjukan – TBE. Historia, klinik, vaccination och dagsläget för fästingburna sjukdomar. Överläkare Marika Nordberg, Ålands Centralsjukhus.
▼ **12.00-13.30:** Lunch.
▼ **13.30-14.30:** Om blödarsjuka på Åland och Erik Jorpes – heparinets upptäckare. Professor Dag Nyman/ Anders Fagerlund.
▼ **14.30-15.15:** Åländsk sjöfart.
▼ **15.45-16.15:** Ålands flora och fauna.
▼ **16.15-17.00:** Öppen resurs t.v.
▼ **19.00:** Trerätters middag.

SÖNDAG 8 SEPTEMBER

▼ **Se konferenspaketet,** som inkluderar stadsvandring och inträde på Ålands Sjöfartsmuseum.
▼ **Se även tilläggsresor 1 och 2.**

Är du lämplig som läkare?

■ Torsten Mossberg deltog på etikdagen då makt, hierarki och ansvar diskuterades. Här är hans rapport från Läkarförbundets och Läkaresällskapets samarrangemang, för en tid sedan, i Läkaresällskapets lokaler i Stockholm.

OM GOTT OMDÖME

▼ Jonna Bornemark, filosof på Centrum för praktisk kunskap, Södertörns högskola, inledde med en filosofisk diskussion om omdöme. Man måste ha omdöme för att kunna vara lämplig. Vi måste förstå att det finns ett stort icke-vetande. Varje situation har något okänt i sig. Hur förhåller vi oss klokt till icke-vetande?

Jonna passade på att ge New Public Management (NPM) en känga och slog ett slag för betydelsen av empati, intellectus och det goda omdömet. I NPM styrs vården enbart av ekonomi.

Jonna ansåg att det intellektuellt styrda omdömet saknas. Idag har vi, ansåg hon, för få omdömesdiskussioner.

Hur utvecklar vi fler samtal om knepiga situationer? Omdömet måste utbildas och utvecklas redan under studietiden, menade hon.

LÄKAREDER

▼ Thomas Lindén, psykiater och neurolog samt ordförande i SLF:s etik- och ansvarsråd (EAR) talade kort om läkareder och ställde frågan om edsvurna är lämpligare och dugligare läkare. Sannolikt inte.

De gamla läkarederna innehöll mycket klokt, men lade mest vikt vid trohet till konungen och Gud. Idag har vi välformulerade etiska regler som nyligen reviderats och som EAR:s ledamöter delar ut vid högtidliga examensceremonier runt om i landet. Såvitt dessa regler hålls aktuella och relevanta och följs minskar kraven på att läkare ska svära en ed. Vi har en professionell självreglering, menade han.

LÄKARDYGDER

▼ Mikael Sandlund, professor i psykiatri och ordförande i SLS delegation för etik, tog över och redovisade en enkät till SLS medlemmar där man efterlyst läkarens viktigaste dygder. De fem i topp blev ansvarsfull, kunnig, omdömesgill, empatisk och engagerad. Glöm dock inte vänlig, trygg och effektiv, tillade Mikael.

STUDENTPERSPEKTIVET

▼ Theodor Lav, läkarstudent i Lund och medlem i EAR gav oss studentperspektivet. Han diskuterade bl.a. hur svårt det kan vara att avskilja olämpliga studenter. Kriterierna för avskiljenämndens arbete är brott med fängelse som straff, missbruk och påtaglig risk för skada.

När studenten har sonat sitt brott, blivit av med sitt missbruk blir det kvar en bedömning om påtaglig risk för skada föreligger.

En student som mördat, misshandlat, sysslat med barnporr kan komma att bedömas som lämplig eftersom det sällan bedöms föreligga en påtaglig, stark risk för skada.

Här ansåg Theodor att det finns plats för förbättring. Han diskuterade även lämplighetsbedömning inför utfärdandet av legitimationen. Det finns idag inga uttalade lämplighetskrav och inga lämplighetsmått, endast krav på genomförd utbildning och AT-tjänstgöring. Detta bör diskuteras när den nya läkarutbildningen införs.

REGELVERK

▼ Undertecknad, också medlem i EAR, gick igenom den för läkare viktigaste lagstiftningen och berättade vilka verktyg Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har för att tillrättavisa olämpliga läkare.

IVO kan ge läkaren kritik t.ex. för att inte ha agerat i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. IVO kan anmäla läkaren till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd och yrka på prövotid, pga. sjukdom/missbruk, brott eller oskicklighet, yrka på återkallelse av legitimationen, pga. grov oskicklighet, brott eller sjukdom/missbruk, eller yrka på indragning av förskrivningsrätten pga. missbruk av förskrivningsrätten (ofta opiater eller sprit).

Sammanfattningsvis är det mycket få läkare som anmäls till HSAN för s.k. skyddsåtgärd. Under 2017 var det bara sju personer i Stockholmsregionen, varav två återkallelser av legitimationen.

Auditoriet efterlyste åtgärder mot vårdgivare när vårdplatser och personal saknas eftersom dessa brister strakt påverkar läkarens möjlighet utföra ett bra arbete.

LAGSTIFTNINGEN

▼ Kan lagstiftningen fånga behovet av etisk kompass i yrket?
Den frågan försökte Elisabeth Rynning, professor i medicinsk rätt, nu chefs-JO, svara på.

Lagstiftningen är ett stöd och en etisk kompass, som t.ex. patientsäkerhetslagen, hälso- och sjukvårdslagen, patientlagen och speciallagstiftningar. Dessutom tillkommer EU-lagstiftning och speciallagar som reglerar smittskydd och tvångsvård.

Elisabeth ansåg det viktigt att vi själva i läkarkåren värnar den självreglering de etiska reglerna utgör. Vi läkare har ett betydande samhällsansvar där vi måste väga klokt mellan patientens och andra intressen, t.ex. allmänhetens behov av skydd, vapeninnehav, körkortsinnehav etc.

En läkare har en specialställning i samhället och får utföra åtgärder som annars inte är tillåtna, som att skära i en annan människas kropp, göra en människa medvetslös (söva ner) etc.

De egna personliga värderingarna spelar självfallet stor roll, kultur, politisk åskådning, livsstil eller läggning. Får dessa påverka yrkesutövningen? Naturligtvis får de egna värderingarna inte leda till godtycke eller osaklighet. Bedömningar måste vara professionella, men ibland blir gränserna oskarpa. Ta till exempel diskussionerna om dödshjälp, aborter, behandlingsbegränsning etc. som färgas bland annat av tro, kultur och egen läggning.

Hur hanterar vi brister i lagstiftningen? En bra lag ger god vägledning, ger en bra etisk kompass, men en bristfällig försvårar arbetet. Vi bör påtala bristerna så att regelverket kontinuerligt kan kalibreras i syfte att bibehålla skydd och hälsa för patienterna.

LÄKARENS DYGDER

▼ Rolf Ahlzén, psykiater, docent i medicinsk humaniora vid Karlstads universitet, funderade vidare på om läkares dygder är förvärvade eller kopplade till en grundläggande karaktär.

Enligt Aristoteles har vi en slumrande potential att utveckla våra dygder till exempel empati, lyhördhet, rationalitet, uthållighet och rättrådighet.

Rolf använde termen fronesis som står för gott omdöme eller handlingsklokhet. Idag ser vi en ökad individualism som tar sig tydligt uttryck i patienters ökande krav.

Om lärarnas yrkessjukdom är utopisk radikalism är läkarnas pessimistisk resignation. Läkares professionella autonomi har krympt och vårt handlingsutrymme begränsats och därmed möjligheterna vara lämpliga läkare.

SAMMANFATTNING

▼ Utveckla ditt omdöme! Lämplighetskrav och lämplighetsmått inför utfärdande av en läkarlegitimation bör diskuteras.

Läkares möjlighet att utöva yrket begränsas av bristfälliga resurser, effektiva åtgärder mot dåliga arbetsgivare efterlystes.

Lagstiftningen ger god vägledning men har brister. När du identifierar dessa, påtala dem. Vi måste värna om den professionella autonomin så att vi har möjlighet att vara lämpliga läkare, utöva vårt yrke med gott omdöme och ge god vård.

Torsten Mossberg

ÄLDRERÄTT – EN BOK SOM ALLA ÖVER 65 ÅR BORDE LÄSA

ÄLDRERÄTT – Ett nytt rättsområde
Titti Mattsson och Ann Numhauser-Henning (red). Wolters Kluwer 2017

Redaktörer för boken Äldrerätt är Titti Mattsson och Ann Numhauser-Henning.

Boken Äldrerätt, tunn och lite blygsam till sitt yttre, har undertiteln Ett Nytt Rättsområde. Titeln och undertiteln kanske gör att du inte uppmärksammar boken, vilket vore synd. Den borde rätteligen haft undertiteln Minihandbok i Samhällskunskap för Äldre. Boken är nämligen packad med information om det svenska samhället och hanterar ett brett spektrum av frågor som är högst relevanta för oss som tillhör den ökande delen av befolkningen som är över 65 år.

Här är några axplock bland rubrikerna i boken: Ålder och anställningens upphörande – inklusive ofrivillig pensionering, Pensioner och andra socialförsäkringar i äldreperspektiv, Privata oreglerade trygghetsboenden, Äldres rättsliga ställning i vården, Framtidsfullmakter, Vem ärver vem? (visste du att arvsrätten för kusiner togs bort på 1920-talet?) och till sist: Rätten att resa i och uppehålla sig i ett annat EU-land.

Redaktörerna Ann Numhauser-Henning , professor emerita i civilrätt och Titti Mattsson, professor i offentlig rätt vid Juridiska fakulteten i Lund, anger i förordet att boken egentligen är tänkt som en introduktion till ett nytt rättsområde inom juridiken, Äldrerätt.

Den snabbt ökande andelen äldre i befolkningen gör att man inom juridiken måste omfatta nya problemställningar. Som redaktörerna skriver, ”det handlar om samhället och rättens roll att tillgodose den åldrande människans behov av grundläggande skydd och stöd, men också om att förstå de särskilda problem och utmaningar en åldrande befolkning innebär på viktiga samhällsområden.” Något som vi medicinare också kämpar med både inom primärvård och slutenvård.

Äldrerätt är ännu inte etablerat som rättsområde i Sverige eller i övriga Norden, men finns sedan länge i USA och i Kanada och benämns ”Elder law”.

Enligt redaktörerna ska boken ses som en allmän introduktion till några viktiga samhällsområden snarare än en detaljerad framställning av juridiken på respektive område.

Efter att ha läst Äldrerätt och strukit under med rödpenna på flertalet sidor, känner jag det som om jag hade läst in den gamla ”Proppen”, kursen i juridik som man kunde gå i min ungdom, antingen för att fortsätta med juridiken eller för att samla poäng till någon annan utbildning. Kursen hade rykte om sig att vara mycket allmänbildande, ”alla borde gå den”.

Boken innehåller tio kapitel, där samtliga författare är knutna till den Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, naturligtvis var och en experter inom sina speciella områden. Texterna är koncisa, inte ett kommatecken för mycket, och så fullmatade med information för en icke-jurist att det är precis lagom att läsa ett kapitel i taget och begrunda.

Samtidigt finns det en genomgående röd tråd i framställningarna med exempel ur det vardagliga livet, vilket gör att man läser vidare med stort intresse, ja nästan nyfiket undrar vad händer på nästa sida?

I kapitlet om arv och testamente diskuteras vår tids förändrade syn på familjens form och funktion där begreppet stjärnfamilj alltmer börjat användas för alla typer av familjekonstellationer i stället för den traditionella kärnfamiljen.

Man får också veta att cirka 40 procent av alla par som lever tillsammans i Sverige gör det som ogifta. Då är det viktigt att veta att sambolagen reglerar egentligen bara vad som händer om samboförhållandet upphör genom separation, inte genom att en av samborna avlider.

Trots att Äldrerätt inte alls är avsedd att vara en handbok i vardagsjuridik fungerar den i praktiken utmärkt som en minihandbok för den som söker korrekt information om olika juridiska spörsmål.

Vad är exempelvis skillnaden mellan god man och förvaltare och vad har anhöriga för behörighet när det gäller hjälp till en äldre person med en kognitiv funktionsnedsättning? Svaren finns enkelt och klart formulerade i boken.

Förutom fakta presenteras ofta bakgrunden till dagens bestämmelser och boken förmedlar därför även ett samhällsperspektiv. Med tanke på alla rådgivningsspalter i veckopress och dagstidningar finns uppenbarligen ett stort behov av information och kunskapsförmedling om juridiska spörsmål.

Boken Äldrerätt fyller ett långt större behov än vad redaktörerna och författarna tänkt sig. Med lite omarbetning skulle boken kunna bli en minihandbok för äldres rättigheter i vårt land. Vi behöver alla mera kunskaper och argument inför de utmaningar som framtiden erbjuder.

Marianne Ors

”Låt minglet vara mingel och supén vara supé!”

Redaktionen har bett mig att ”kort och kärnfullt” tala om vad jag tycker om Seniora Läkares möten. Det kan göras mycket kort. Om Seniora Läkares möten tycker jag mycket!

Den form som mötena haft under många år, kanske ända från föreningens början, står sig fortfarande. Kombinationen av medicinsk efterutbildning, social samvaro, underhållning och turism i olika delar av Sverige gör att jag ofta känner mig mångfaldigt berikad när jag kommer hem.

Jag uppskattar främst de föredrag som handlar om vetenskapens utveckling inom olika områden och som lär mig något nytt. Det är självklart lättare att få högkvalificerade föredragshållare till möten i universitetsstäderna, men jag tycker att man även vid möten på mindre orter borde kunna få medverkan från närbelägna universitet i större utsträckning än vad som skett under senare år. Ett fint exempel är mötet i Ystad 2015, där vi fick lyssna till flera högintressanta framställningar av kolleger från Lund.

Den sociala samvaron, att få träffa och återuppliva bekantskapen med kolleger som man kanske inte sett på många år, uppskattar jag. Det traditionella minglet har i det sammanhanget stort värde. Det är ju då man har tillfälle att cirkla runt och hälsa på dem man känner och göra nya bekantskaper. Detta om minglet verkligen är vad mingel ska vara, d.v.s. ”tillfälle då människor träffas före en måltid och blandar sig med de närvarande, för att under småprat bekanta sig med dem”.

Så har det tyvärr alltför sällan varit vid Seniora Läkares möten under senare år. Det som kallats mingel har i själva verket varit bara en supé. Man har träffats i en matsal där borden står dukade och buffén är framställd.

Istället för att bekanta sig med varandra har man tvingats slåss om bordsplatser och mat. Drink med bubbel har inte alltid serverats. Ville man t.ex. vid Visbymötet ha en drink eller ett glas vin fick man stå i lång kö till en liten bardisk, där en ensam person skulle både servera och ta betalt.

Låt minglet vara mingel och supén vara supé! Om man låter oss mingla i 30 minuter innan någon tillåts sätta sig till bords och inkluderar bubblet i mötesavgiften ser jag med glädje fram mot nya SÄL-möten.

Bo Hjern

Barnens brevlåda

– Barnprogrammet som var före sin tid och till en början vållade lyssnarstormar

Sven Jerring, som kallades Farbror Sven, avskydde miniatyrartister med vuxnas mimik, gester och tonfall och fick bakom kulissen ta många hårda <Ingen>duster med påstridiga mammor.

Med orden ”God dag, flickor och pojkar”, inledde Sven Jerring alltid sitt program för barnen, ”Barnens brevlåda”. Programmet sändes för första gången 1925, sista sändningen 1972. Programmet hade då sänts 1 785 gånger och var då världens äldsta radioprogram.

Sven Jerring berättar själv i boken På min våglängd från 1944 flera historier som han upplevt med barnen under åren.

Från starten var det ett barnprogram skött av Gösta Malcolm Lilliehök som, förutom att han lät Sven Jerring läsa vad barnen skrev, också underhöll med dragspelsmusik. Barn skrev till radion och berättade om livet och om vilka radioprogram de tyckte om.

Men vad skulle mottagaren kallas? Kanske farbror Sven. Nej, det var synnerligen olämpligt på 1920-talet att kalla en okänd person för farbror! Hellre Herr Sven ansågs det. Slutligen blev det ”farbror Sven” så som breven ofta inleddes med och protesterna avtog.

Breven kom i massor och snart blev barnens brevlåda ett program som sköttes helt av Sven Jerring och barnen utan dragspelsmusik.

Han anställde sitt alter ego, den fete och ständigt godishungrige betjänten Efraim Alexander som fick kommentera. Han fick assistans av de barnartister som oftast brukade uppträda i radion, Birgit ett, Birgit två och Anna-Greta. De två Birgit hette Rosengren och Tengroth i efternamn. Anna-Greta var Sickan Carlsson. De var till tveksam hjälp, lekte kurragömma i studion, gömde sig bland de tunga draperierna så att Sven Jerring fick slå med rotting i sammeten för att få fram flickorna till sändningen.

Birgit Tengroth var från början helt inställd på att bli skådespelare och deltog som tioåring i en sketch med Sven Jerring. Han var den snälle farbrorn från landet, hon hans brorsdotter och de besökte en restaurang tillsammans.

Birgit spelade mycket realistiskt, kanske för bra för åtskilliga lyssnare hörde av sig och var upprörda över att en tioåring gick på restaurang med en farbror på kvällstid. Uteliv vid tio års ålder – var skulle detta sluta..?

Många förhoppningsfulla föräldrar kom med sina telningar och hoppades att Sven Jerring skulle lansera dem som stjärnor. En typisk pojke var treåringen som under ett halvårs tid fördes till Sven Jerring av sin mamma. Han kunde rabbla alla världens huvudstäder. Om man sade namnet på ett land pep han fram dess huvudstad.

– Det gör ingen annan om i hans ålder, sade mamman. Nej, det bör man vara glad över, replikerade Jerring.

Trots detta kom paret igen efter ett par månader, nu kunde pojken alla världens flaggor. Inte nu heller fick pojken uppträda i radion – då skrev mamman till programchefen och anmälde Jerring för tjänstefel.

De fick komma tillbaka ännu en gång. Nu deklamerade pojken en mycket dålig dikt, efter fem minuter avbröt Jerring honom. Mamman ropade harmset:

– Han har ju nästan bara börjat, det är tjugo verser kvar av tjugoåtta och han kan dem alla utantill. Det finns inte maken till honom.

Detta betvivlade inte Jerring, men släppte ändå inte in pojken i programmet. Då gav mamman upp.

Sovringen av begåvningar var kraftig eftersom tillströmningen var så stor. Barnen brukade inte bli särskilt ledsna när de nekades direktsändning, men mammorna brukade fara ut i anklagelser och åthutningar till barnen. Under sändningen placerade Jerring mammorna i ett väntrum med högtalare och tog själv hand om barnen i studion. Barnen blev mindre nervösa på det sättet.

Jerring avskydde miniatyrartister med vuxnas mimik, gester och tonfall och ville helst ha barn utan någon rutin, de blev bäst.

Allt kunde hända i direktsändning. En fyraårig flicka upptäckte en askkopp på bordet. Med några frågor avslöjade hon Jerring som rökare och kommenterade:

–– Usch, det som är så dumt. Man kan bli sjuk och så kostar det mycket pengar. Har farbror några pengar kvar?

Sven Jerring letade i sin ficka och fick fram några slantar, tolv öre.

– Där ser farbror, jag har över fyra kronor och det är för att jag inte röker!

Vid provet hade en flicka sjungit en visa av Alice Tegnér. Jerring introducerade:

– Det är en trevlig visa du valt att sjunga. Den är jag mycket förtjust i själv. Sjung nu det bästa du kan! Och så klämde hon i:

Flickan i Havanna,
hon har inga pengar kvar
Sitter i ett fönster,
väntar på en karl..

Växeltelefonisterna fick en het eftermiddag, en lyssnarstorm blåste upp. Mängder av upprörda lyssnare fick lugnas.

– Har Sven Jerring tappat förståndet?

Brev strömmade in och i tidningarna beklagades ”det obehagliga intermezzot”.

Jerring tyckte att många av de visor barnen fick lära sig var tråkiga, gjorda efter schablon och sömniga, i synnerhet melodierna, och att det kunde vara uppiggande med schlager och kupletter som barnen ofta kunde mycket bättre och tyckte var roligare att sjunga än de gamla visorna.

Jerring ömmade särskilt för sjuka barn som han ofta följde och brevväxlade med på ett stödjande sätt genom sjukdomen. Ibland kunde ensamma barn få julklappar tack vare upprop från Sven Jerring. Barnens brevlåda spelade på så sätt en mycket stor roll för många barn och familjer vilket förklarar dess popularitet och hållbarhet.

Torsten Mossberg

vänskap

Vi blev vänner livet ut – Nu satsar vi på 60-årsjubileet!

Januari 1963 började vi läsa medicin i Uppsala. 45 glada, spända, uppmärksamma studenter. De flesta i 20-årsåldern. 12 stycken kvinnor. På den tiden var den manliga dominansen klar.

▼ De flesta av oss kom inte från Uppsala, vilket gjorde att vi snabbt hittade vänner inom gruppen. Studierna var hårda, och de flesta av oss kopplade av först efter duggorna. Men då hade vi kul!

Två par hittade varandra bland kursdeltagarna och gifte sig under studietiden.

Efter 10 år, alltså 1973 hade vi vår första reunion i Uppsala. De flesta deltog! Därefter har vi ordnat träffar vart femte år. Alltid med högt deltagande och stort intresse och tacksamhet att möten ordnas.

Det kan ju vara en slump att det alltid är två kvinnor som ordnar mötena, men det är nog förutsättningen att några håller i det hela.

Varje kursträff har vi ett program som i år innefattade visning av Skandionkliniken, Uppsala universitets administrativa nybygge Segerstedtska huset och Psykiatrins hus. Vi startar med lunch en dag och slutar med lunch nästa dag. Vid middagen får vi höra individuella berättelser från alla kursare. Vi känner oss alla trygga i varandras sällskap och man kan berätta om privata misslyckanden eller lyckade händelser både professionellt och personligt. Det har gjort att vi fått en mycket speciell sammanhållning som märks ännu tydligare nu när vi är i 75-årsåldern allihop!

Vid vår förra reunion när vi var 70 år arbetade 75 procent av kurskamraterna deltid. Denna gång arbetade 25 procent av 20. Av oss 45 medicinestuderande är nu tio kurskamrater avlidna.

De flesta av oss är mycket nöjda med sitt val av yrke. Majoriteten har arbetat som kliniker. De flesta specialiteter är representerade. Flera av oss betonade vikten av att ha pauser mellan de olika aktiviteterna man arbetat med. Möjligheten att hinna växla några ord med sina arbetskamrater tycker vi alla är oerhört viktigt! Hur är det med pauser idag för reflexion och diskussion?

Alla är överens om den alltför stora byråkratin i svensk sjukvård. Den medicinska professionens röst är tystare idag inom ledande skikt och många har gett upp att försöka komma dit. Känner sig maktlösa!

Alla var överens om att Läkare är man livet ut! Man anlitas av nära och kära,rådfrågas vid olika tillfällen och får rycka in om läkare behövs vid resor etc.

Helt enkelt ett fantastiskt yrke kunde vi alla instämma i! Nu satsar vi på 60 års jubileet!

Christina Fabian

Birger Swedberg – en originell chef och förebildlig kollega

Jag gjorde AT och mina första underläkarår i Lidköping på 1970-talet. Chef på medicinkliniken var Birger Swedberg.

Han hade tidigare varit överläkare i Mariestad (överläkare var ju då synonymt med klinikchef) och sades ha varit Sveriges yngste medicinöverläkare. Det förklarade han själv med att han blev så fort färdig med sin avhandling för att han var snabbare än någon annan på att spruta möss intravenöst och därför fick ett så stort arbetsmaterial.

Swedberg hade forskat om tuberkulos. Vi underläkare skrattade lite åt det; vi visste ju, att tuberkulos var en sjukdom som bara tillhörde det förgångna. På nätterna läste han vetenskapliga artiklar som han refererade för oss på morgonmötena, och vi var nog ovanligt väl informerade om aktuell klinisk forskning.

Swedberg hade varit underläkare och forskat i Stockholm och berättade gärna om den tiden. Bland annat hade han åtskilliga gånger träffat den välkände ”Johansson med skeppet”. Denne hade slutat att simulera akut buk och kom i stället in med bröstsmärtor och blev inlagd som infarktobs. Vid ett tillfälle strax före jul fann Swedberg Johansson i en säng på sin avdelning när han gick rond.

Swedberg sa ”Eftersom det snart är jul ska jag vara snäll och låta Johansson stanna.” Men Johansson svarade ”Om det här är doktorns avdelning går jag hellre hem!”

Man var lite rädd för Swedberg i början. Ryktet sade, att han hade häftigt humör och hade kastat ut underläkare, som han inte tyckte om. Men man lärde snart, att hans viktigaste krav var, att man aldrig fick tveka att ställa upp. Själv ställde han alltid upp.

På hans klinik gick man inte till närmast äldre underläkare när man behövde fråga utan alltid direkt till chefen, som då släppte det han hade för händer och kom och hjälpte till. När jag var ny på kliniken knackade jag försiktigt på hans dörr, men han svarade "Kom direkt in och knacka inte! Om jag har något otillåtet för mig så har jag det i alla fall inte här."

Men humöret kunde rinna över. En gång hade han blivit arg för något i samarbetet med lab. Han ringde laboverläkaren för att skälla på honom men fick bara tag i sekreteraren, varvid han utbrast "Hälsa du din chef, att i vanliga fall räcker det med tåget, men om honom får man säga, att han är dummare än en rälsbuss!"

Detta var före datajournalens tid, och fastän Swedberg hade fullt läslig handstil hade han sett till att det fanns skrivmaskin på alla undersökningsrum så att han kunde skriva röntgen- och andra remisser direkt i stället för att diktera. Dessutom skrev han alltid recept på maskin, vilket apoteken uppskattade. Jag tog efter och gjorde likadant fram till datarecepten kom.

Swedberg var noga med att hans patient skulle förstå, och om han talade med en kollega inför patienten använde han alltid svenska ord och termer så långt han kunde, trots att han inte vände sig till patienten.

Swedberg var mycket naturintresserad och vi åkte tillsammans för att se på fjädergräset, som bara finns i Västergötland. Semestern närmade sig, och Swedberg frågade mig "Är det sant att du har läst två betyg i botanik?" Jag sträckte lite på mig och bekräftade att så var det. "Vad bra!" sa Swedberg, "då kan du klippa min gräsmatta när jag är borta på semester." Det gjorde jag.

Det blev höst och eftersom jag visste att Swedberg gärna plockade svamp bad jag att få följa med på en svampplockning. Men han svarade "Sin hustru eller sin älskarinna kan man kanske dela med en annan man, men aldrig sitt svampställe!"

Fem år var jag i Lidköping innan jag fortsatte min specialistutbildning på Malmö Allmänna Sjukhus. Min kontakt med Birger Swedberg upphörde då, men jag har alltid burit med mig det jag lärt av honom, särskilt om kontakten med patienten vid sängkanten, och många minnen av en i bästa mening originell och förebildlig äldre kollega.

Fallet…

Vägen hem var lång och spännande. Hon sparkade på små stenar och slängde med skolväskan. Det gjorde ingenting att vägen var lång, desto mer tid hade hon att hitta på nya sagor.

Hemma. Mor stod i dörren och såg mycket allvarlig ut.

– Lillasyster har… Mer ville storasyster inte höra. Hon vände, sprang nerför vägen, ingen följde efter. Ordet, hon ville inte höra ordet. Så länge hon inte hört ordet var hon räddad. Hon travade kring bland slaggvarpar och gula mullhögar och tillbaka till den tomma skolgården. Äntligen var frukostrasten över. Skolka vågade hon inte. Hur rädd hon än var, skolka fanns inte i hennes föreställningsvärld. In i klassrummet.

Fröken såg medlidsamt på henne.

– Det var tråkigt det där med din lillasyster, sa hon. Storasyster höll för öronen, ville inte höra, tänk om fröken skulle säga ordet.

Rast. Mellansyster kom emot henne. Nej, nej ville hon skrika, jag vill inte höra. Hon sprang runt skolgården, mellansyster efter. Tack och lov det ringde in.

Timmarna gick, skoldagen var över. Vad skulle hon göra? Hem kunde hon ju inte gå. Hemma fanns ordet – det förbjudna.

Hon tog sin skolväska och började gå åt andra hållet, förbi skolan, förbi Knut Lindholms speceriaffär som var granne med Falu-Kuriren, över ån, ner mot Stora Torget med alla lockande affärer. Mitt på det kullerstensbelagda torget stod Engelbrekt som alltid på vakt mitt emot Kristine kyrkas tegelstenskoloss.

Hon korsade Åsgatan – paradstråket – flankerat av Bergslagets huvudkontor och stadens finaste klädaffär, hon gick förbi Missionskyrkan och arbetarföreningens lokaler, som mest användes för dans och teater, dans visste hon ingenting om, men ibland visades barnteater, vilken lycka…

Hon gick uppför backen, förbi Valhalla, stadens flickskola mitt emot infarten till lasarettet. Fort, bort därifrån, förbi Stadsparken där man på vintrarna kunde åka skridsko på den bottenfrusna svandammen. Där låg också ett hus där hon bott några månader. Hennes enda minne därifrån var hoppet från barnflickans axlar rakt ner på en öppen kryddburk av metall. Smärtan var nästan olidlig men störst var rädslan. Blod på golvet. Var det olovandes? Hon försökte smita ut i trädgården men breda blodspår visade vart hon gått. Hon mindes inte mer. Hade de verkligen blivit arga. De brukade de ju bli arga när hon ”ställt till något”.

Vidare, staden tar slut, vägen skuggades av mörk skog. Hon gick förbi sanatoriet Hon visste att det fanns barn där också, en klasskamrat hade försvunnit dit. Sedan hade alla i klassen blivit testade och ”calmettade”. Tbc, barnförlamning och scharlakansfeber var alla föräldrars skräck.

– Hoppa inte i löv, ät inte nedfallna äpplen.

Benen kändes tyngre och tyngre. Hon blev hungrig, hon hade inte ätit något sedan morgonens avskyvärda havregrynsgröt. Träden kastade långa skuggor över vägen, enstaka bilar kom förbi, trafiken var inte så tät under krigsåren. Skolväskan slängde och dinglade – handtagets metall började skära in i handen.

Kanske var det inte så farligt. Hon stannade.. Hade det hänt, hade det hänt? Vågade hon gå hem? Men då skulle hon ju få höra, höra ordet, det hon fruktade mest. Ordet som hon inte ens tordes tänka.

Det gick långsamt åt andra hållet, det började bli mörkt, husen såg större ut i skymningen och affärerna hade redan stängt. Kyrkklockan visade på sju, så länge hade hon aldrig varit ute förut. Skulle de bli arga på henne för att hon varit ute olovandes. Men om ordet var sant, skulle de då bry sig? Snart var hon hemma. Hon kunde se gruvan på långt håll, hon kom närmare och närmare, svängde förbi museet och så hem…

– Var har du varit? Mor såg lite trött ut, men verkade inte arg. Inifrån kunde hon höra lillasysters röst. Lillasysters röst? Men hon… Hon slängde skolväskan och rusade in. Där satt lillasyster omgiven av kolapapper och leksaker.

– Allt godis är slut, sa mellansyster

– Det finns mat i köket, sa mor. Sedan måste ni lägga er.

Och hon fick inte höra ordet. Inte den gången. Lillasyster hade ramlat ner i gruvan, fastnat på en liten avsats och blivit räddad av en hel kedja gruvarbetare. Hon var bara tre år, förstod inte så mycket, men hade fått stanna i sängen hela dagen. Vilken lycka. Grannar och bekanta hade kommit med leksaker och godis som hon och mellansyster delat på.

Änglavakt skrev Falu Kuriren.

Några sanna historier...

Om författaren: Utbildade sig till kirurg på S:t Eriks sjukhus, Serafimerlasarettet, Huddinge sjukhus och Karolinska Universitetssjukhuset. Disputerade på en avhandling som mäter ett kapillärblodflöde i tarmen med hjälp av indikatorn natrium fluorescein. Docent i allmän kirurgi. Överläkare i kirurgi 1989. Huvudsaklig klinisk tjänstgöring inom Bröst-och endokrin kirurgi och plastikkirurgi numera benämnd onkoplastikkirurgi. Aktuell verksamhet: Arbetar deltid med plastikkirurgi privat. Ordförande i Svensk Förening för Lymfologi (SFL). Föreläser om lipödem
Senaste vetenskapliga publikation: Om lipödem, Läkartidningen nov. 2017.

Det har i kirurgsammanhang funnits en tradition att i eller omkring operationssalarna berätta historier gärna om äldre kollegor och hur det var förr i tiden.

Jag gick kirurgkursen i slutet av 60-talet på Karolinska sjukhuset. Chef på kirurgen var då professor Jack Adams-Ray. Jack Adams-Ray hade en bra sångröst, liksom hans son plastikkirurg Bill och barnbarn Daniel.

Jack berättade att under studietiden bildade fyra kurskamrater en sångkvartett. Tre av dem blev senare professorer i kirurgiska specialiter, medan den fjärde blev privatpraktiserande läkare och … mångmiljonär. Något att begrunda nu när vi sitter och tänker på våra olika karriärval.

S:t Eriks sjukhus

▼ Jag påbörjade min kirurgiska bana på S:t Eriks sjukhus 1972. Kirurgkliniken hade en stor gastroenterologisk inriktning med många patienter med Mb Crohn och ulcerös colit som normalt sköttes av medarbetarna på medicinkliniken. På sjukhuset fanns även en urologisk klinik som tidigare utkristalliserats från kirurgklinken. Det innebar att många av urologerna hade en gedigen allmänkirurgisk utbildning och ofta ingick i kirurgklinikens bakjour.

Ansvarig för remisshanteringen var under en period Björn Cedermark, senare docent och överläkare på Karolinska sjukhuset. Han fick en remiss från urologkliniken av dr. P-O Hedlund där denne önskade att patientens stora ljumskbråck skulle åtgärdas innan patienten skulle opereras på grund av en prostatahypertrofi. Men, enligt P-O Hedlund hade patienten ett recidivbråck och undrade: ”Hur opererar ni egentligen på kirurgkliniken?”

Björn gick då och hämtade journalen. I den framgick att patienten opererats akut en natt av bakjouren för ett inklämt ljumskbråck. Björn skrev därefter ett remissvar i vilket han djupt beklagade kirurgens kompetens. Han bifogade även operationsberättelsen där det framgick att operatör var bakjour P-O Hedlund.

▼ Södersjukhuset

I mitten av 70-talet stod det att läsa i dagspressen att två överläkare i kirurgi på Södersjukhuset slagits under ronden. De närmare detaljerna kan säkert några av Seniora Läkares medlemmar redogöra för.

En som tog illa vid sig var klinikens yngste medarbetare Kjell Thor. Han gick upp till en av kombattanterna, verksamhetschef Göran Lund, slog näven i bordet och sa ” Är det så att ni inte slutar att bråka, då slutar jag”. Göran Lund reste sig då sträckte fram handen över skrivbordet och sa: ”Då säger vi det”. Dagen därpå började Kjell Thor att arbeta på Ersta sjukhus och gjorde där en framgångsrik karriär. Jag brukar ofta berätta denna historia som ett exempel på att man måste vara beredd att ta konsekvenserna av sitt handlande.

Huddinge sjukhus

▼ När Serafen stängdes i januari 1980 så fördelades kirurgmedarbetarna ganska jämnt mellan Huddinge sjukhus och Danderyds sjukhus. Som inte disputerad och med pågående forskningsprojekt blev det naturligt att följa min professor Dag Hallberg till Huddinge. Verksamhetschef där var den mycket uppskattade professorn, Curt Franksson.

Han har själv berättat följande historia: Som professor på Serafimerlasarettet hade han en liten sovalkov på sitt tjänsterum där, han om han så önskade, kunde krypa ner mellan lakan ett tag t.ex. efter lunch.

Han blev professor på Huddinge sjukhus 1972. Där fanns inte några sådana möjligheter. Tjänsterummen för verksamhetschefer hade en tremannasoffa med träarmstöd. Det var emellertid så att i början var inte alla jourlinjer besatta utan det fanns lediga jourrum. Curt fick ett sådant tilldelat där han kunde byta om och eventuellt vila. En morgon när han öppnade sitt jourrum fann han en av underläkarna tillsammans med en medicine kandidat. ”Efter detta” sa Curt, ”lärde jag mig att alltid knacka på dörren till mitt eget rum”.

Nottingham

▼ Jag bevistade en konferens i Nottingham sent 80-tal. Jag fick ett par timmar över innan själva konferensen skulle börja och valde då att besöka Universitetssjukhuset och dess medicinska biblotek. Där låg en kandidattidskrift i vilken kandidaterna kunde beskriva oförätter de blivit utsatta för av sina lärare-Consultants. En kandidat som uppenbart hade svårt att komma i tid till operationerna klagade över att hans Consultants sagt: ” You are like rentensio testis, when you finally arive you are of no use”.

Hoppas det har ryckt litet i smilbanden.

DET KAN INTE HJÄLPAS, MEN NJUT AV ALLT SOM BLIVIT BÄTTRE

Det kan inte hjälpas att det känns ibland, känns att åren går. Ibland behöver jag några kloka råd och letade därför i den överlastade bokhyllan och fann den lilla handboken Människans fyra åldrar, skriven av psykiatrikern och professorn Jacob Billström 1941.

Efter ett radioföredrag om hur vårt själsliv ändras med åldern blev han anmodad att skriva en bok om hur vi ändrar vårt kännande och tänkande under de fyra åldrarna; barndomen, ungdomen, medelåldern och ålderdomen. Boken bygger på vad författaren upplevt på sin privatmottagning.

Jakob Mauritz Billström levde i Stockholm 1880 till 1953. Han arbetade bland annat vid Stockholms hospital (Konradsberg) och Serafimerlasarettet. Efter 1909 var han praktiserande läkare och ägnade sig åt funktionella nervsjukdomar och neurosbehandling. Billström var psykiatrisk sakkunnig vid Statens biografbyrå och skrev ett flertal populärpsykologiska böcker. Han var gift med Astrid, född Brate, dotter till den kända konstnären Fanny Brate.

”Trots att de högre åldersgrupperna är större än förut syns de gamla människorna mindre”. Det beror, anser Billström, på ungdomens frammarsch och därmed ungdomens dominans. Kanske känns detta igen, ålderism redan på 1940-talet.

Vad menade Billström att åldern medförde?

Det första tecknet på att man är på väg att bli äldre menar Billström är svårigheter att läsa fin stil, sen kommer andfåddheten så att man inte orkar så långt vid fjällvandringen, därefter kommer oförmågan att erinra sig namn, särskilt nya bekantskaper; ett tidigt och ”allmänt känt ålderstecken” därför att ”inpräglingsförmågan” avtar beroende på att vi, anser Billström liksom fler i hans tid, har ett begränsat minnesutrymme.

”Ett förlångsammande av de själsliga förloppen med åldern leder till felsägningar och skrivfel” menar Billström vidare. Skådespelaren August Lindberg som Kung Lear, skulle ha sagt rörande sina döttrars rike ”från denna gräns till denna” men deklamerade ”från denna gräns till Gränna”. Svante Hedins debutreplik är kanske mer känd: ”Sadlarna äro hästade”.

Med åldern kan man överskatta det egna jaget och underskatta andras, men samtidigt har man nått en sådan andlig mogenhet att man kan tillåta sig en och annan dumhet. Från ”livets naturstadium” i barndomen har man nått sitt kulturstadium när man är senior.

”Själsliga lidanden” kan uppstå på grund av förändringar inom organismen. Om svårförståeliga lynnesförändringar eller plötsliga förändringar som inte passar ihop med den tidigare personligheten visar sig, bör man uppsöka ”sin gamle läkare” som känner till hur man brukar vara. Det låter fantastiskt. Idag har nog få en fast läkare som känner en som man var för 10-20 år sedan.

Mycket av det Billström skriver är värt att fundera på och kanske skratta åt. Men framför allt gav det mig ett perspektiv och insikten om hur oerhört mycket som är bättre för oss seniorer idag än när den lilla handboken skrevs för nära 80 år sedan.

Vi är friskare, lever längre och kan vara aktiva mycket tack vare alla medicinska framsteg. Vi har tillgång till effektiva läkemedel mot hjärtsvikt och hypertoni, vi kan hänga med på långa promenader utan smärta tack vare höft- och knäproteser mm. Vi ser och hör bättre tack vare ögonkirurgi och avancerade hjälpmedel. Vi vet också att hjärnan knappast är full efter pensioneringen utan mår bra av att tränas och kan utvecklas.

Billström betonar slutligen att vi behöver arbeta och att vårt arbete behövs, en modern syn på ålderdomen i handboken.

Här är dr. Billströms råd för en god ålderdom:

- Var trogen mot dig själv.
- Lev i kärlek.
- Var god och glad.
- Var hövisk i tanke och gärning.
- Odla förmågan av nyskapelse, det materiella likaväl som det andliga.

Så nu vet vi hur vi ska hantera årens obevekliga gång.

Torsten Mossberg

annons

Sänd in ditt bidrag till Svensk Medicinhistorisk Tidskrift

▼ Vi publicerar vetenskapliga originalartiklar, hågkomster/biografier, essäer och bokrecensioner av medicinhistoriskt intresse. Välkommen att insända ditt bidrag före 1:a augusti elektroniskt till redaktören Carl Lindgren under adress doktorcalle@yahoo.se

Posttidning B. Economique
Returadress: Torsten Mossberg
Villagatan 18
114 32 Stockholm

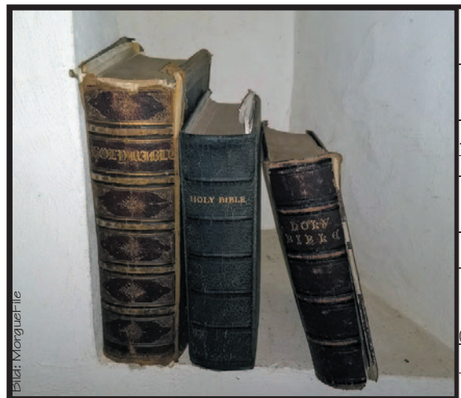

LÄNGRE FRAM, SOM DÅ
KLART BÄTTRE LÄGE
ÄGA
FÖRENAT MED FARA
JAMARE
KUNG-LIGT PLAGG?

Vad då då?
En stjärna med sexton strålar var en gång det antika Makedoniens symbol, I samband med en nationell namnstrid mellan greker och forna jugoslaver kivar man nu om rätten till stjärnsymbolen. Vad kallas tecknet?

ÄR ETT TV-BRUS
JIPPO
POSTLAPP
OPÅLIT-LIGT HALA
HJÄLPER I NÖDFALL
EN JUDAS BROR
MOTTLIGT MEDFARNA
AWISAN-DETS SYMBOL
PLAN-TERADE ABRAHAM VID BEER-SEBA (1MOS21:33)
VÄRMER ARABER
FÖR-NÄMA
KALLT VATTEN
ÄR TALLRIK
PATRON PÅ FORS
SLAG-SIDA
IDAG
ETT FÖRSTA STYCKE
SKUGGAR VIS-HETENS KÄLLA
ROSA
SVAG-HET
KÄRL
TROLL-HOPPA
STRUNT SAMMA
SKÅL
PLATT NATUR
REDI-GERAR
OFTAST SOM GAGN
ÄR STUNDOM BARO-METERN
MEL-LAN-SPEL
STÖR SOM STICKA
HADE KRAFT NOG
TILLHÅLL
UPP-HAUSSA-DE
ÄR SJUKA PÅ BÄTT-RINGS-VÄGEN
TÄCKER IRÄNSKA
TALAR
TID ATT SOVA
RUNDA FÖR UPP-DRAGS-UPPDRAG
LENT YTTRE
FIN BIT
SETT SOM LETT
PÅ TOPPEN
BARA UT-VALDA
OMGER OM SOM EFTER HAND
HÅLLS I VAD
IBLAND IBLAND
FAN PÅ LA SCALA
BEN SOM BERG
NICKAR VI TILL
ÖMMA
TYNGD
BLIR BE-VILJAT
GAMLA GREKER MED EGEN STIL
ARTIKEL
TAXI FÖR EN MAY
POETERS PRIS
OTÄCKT
SKALLAT
ANGER FARTEN
MINDRE RÅ
FOGVÄSEN
SJUKA I KORT-FORM

I lagens namn?
År 1335 avskaffades träldomen i vårt land. Nåja, bara i några få landskap och bara för kristna, men ändå... Vad kallas lagtexten?

ANFALL
ROT-SAKS-GRÖNT

Kryss nr 1 - 2019

Grattis alla snabbtänkta korsordslösare, här är ett nytt kryss att gympa hjärnan med!

▼ Bland det stora antalet inskickade bidrag är detta de tio först öppnade rätta lösningarna för kryss nr 4 2018. Ni som vill fortsätta att skicka in era lösningar med chans att bli omnämnda i tidningen måste göra det innan 15 april 2019.

- Ove Söderberg, Visby.
- Bengt Olsson, Umeå.
- Rolf Eriksson, Borlänge.
- Lars Mansfeld, Örebro.
- Carl-Eric Nordgren, Kalmar.
- Erik Berglund, Göteborg.
- Bertil Palmgren, Hovås.
- Ingrid Sjöstrand, Göteborg.
- Jonas Boberg, Uppsala.
- Karin Hasslung, Falkenberg.

<<< Rätt lösning kryss nr 4 - 2018

▼ Skicka din lösning, senast 15 april 2019, till Josef Milerad, Reflektorstigen 1, 181 55 Lidingö.